

MUZEUM MARTYLOGOGII WSI POLSKICH

MICHNIÓW

MICHNIÓW

MAUZOLEUM

MARTYROLOGII

WSI POLSKICH

Ewa Kołomańska

MICHNIÓW

MAUZOLEUM

MARTYROLOGII

WSI POLSKICH

WUZEUM WSI KIELECKIEJ

2010

STOPKA KJH SDFKJHSD FKJSHD FKSDF
SDFJSLDFK SDFLJK
]LKJSDFLSJDFLJ

Podziękowania

Mieszkańcy Michniowa do dziś pamiętają twarze tych co zginęli, każda rodzina posiada własną relikwię, pamiątkę szczególną, która przypomina o bliskiej osobie tu zamordowanej. To fotografia, dokument, list, pamiątnik; tym wszystkim, którzy zechcieli użyzyć swych zbiorów w celu stworzenia tej publikacji serdecznie dziękuje.

Słowa podziękowania kieruje do pana naczelnika Leszka Bukowskiego i pracowników kieleckiej Delegatury Instytutu Pamięci Narodowej, która udostępniła materiały dotyczące pacyfikacji wsi, dokumenty i liczne fotografie.

Pragnę podziękować dyrektorowi Muzeum Gross-Rosen w Rogoźnicy panu Januszowi Barszczowi za udostępnienie materiałów historycznych oraz panu Szymonowi Kowalskiemu z Państwowego Muzeum Auschwitz-Birkenau za przekazane dokumenty dotyczące michniowian więźniów obozu w Oświęcimiu.

Dziękuje Stowarzyszeniu Pamięci Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej Ponury-Nurt panu Markowi Jedyńskowi za udzielenie archiwalnych zdjęć dowódców i żołnierzy Armii Krajowej.

Dziękuje wszystkim, którzy swoją pracą i zaangażowaniem przyczynili się do powstania tego albumu.

Ewa Kołomańska

Druga wojna światowa na zawsze zmieniła oblicze polskiej wsi. Pięcioletni okres okupacji to czas ponownego zdefiniowania wartości podstawowych kształtujących postawy i zachowania ludzkie, jak: szacunek dla życia, współczucie, lojalność i człowieczeństwo. W czasie wyzutym z zasad chłopcy polscy pokazali co znaczy być Polakiem, patriotą, walczyć o prawo do wolności jednostki i narodu

Akty przemocy i terror, ograniczenie dostępu do kultury i edukacji, praktyk religijnych stosowane przez niemieckie władze okupacyjne, miały na celu wynarodowienie społeczeństwa polskiego, zmuszenie go do porzucenia tradycji i wartości. Nie udało się to. W tym czasie słowa: „Bóg. Honor. Ojczyzna.” wyryte w sercach i w zoranych pracą dłoniach kierowały polską wsią. Wskazywały drogę do walki i pomocy skazanym na zagładę Żydom, jeńcom, zbiegłym z obozów koncentracyjnych i robót przymusowych. Wieś była podstawą tworzącej się konspiracji, organów Państwa Podziemnego i oddziałów partyzanckich. Chłopi tworzyli własne struktury i formacje zbrojne - Bataliony Chłopskie, Zielony Krzyż, Ludowy Związek Kobiet, które miały na celu nie tylko obronę, ale i rozwój wsi. Chłopscy synowie stanowili trzon oddziałów Armii Krajowej, Gwardii Ludowej i innych formacji zbrojnych. Oprócz poczucia odpowiedzialności za Ojczyznę, motywem walki chłopów i partyzantów, był odwet za politykę hitlerowskiej eksploatacji wsi.

Szykany wobec wsi przybierały różne formy: wysiedlenie, aresztowania, zbiorowe egzekucje, obozy koncentracyjne, praca przymusowa oraz akcje pacyfikacyjne były codziennością lat wojny. 817 polskich wsi znaczy szlak hitlerowskiej maszyny śmierci. Symbolem bestialstwa niemieckiego stosowanego wobec wsi polskiej jest wieś Michniów spacyfikowana 12 i 13 lipca 1943 roku.

Pierwsze wzmianki o wsi Michniów (Michnów) znajdują się w pochodzących z XVII wieku spisach dóbr klucza bodzentyńskiego biskupów krakowskich. Osada zamieszkała była przez drwali, strażników leśnych i kurzaczy (osoby zajmujące się wypalaniem węgla drzewnego). Michniów zaopatrywał w węgiel drzewny kuźnice i huty. W okresie tym w okolicy było ich siedem: Błoto, Berezów, Andryszów, Suchyniów, Baltazarek, Ostojów i Ogonów. W XVIII wieku na terenie Suchedniowa działały wielkie piece, fryszerki i blacharnie. Rozwój wsi następował wraz z rozwojem przemysłu. Ekspansja osadnictwa w Michniowie związana była ze zwiększonym popytem na węgiel i możliwością pracy poza rolnictwem.

W okresie rozbiorowym wieś należała do Guberni Radomskiej powiatu opoczyńskiego (później kieleckiego), ekonomii suchedniowskiej. Według mapy¹ tejże ekonomii z 1855 roku, Michniów liczył 24 numery, z wyznaczonymi trzema posadami: pod nr 28 dla podleśnego, pod 29 dla sążniarza, pod 30 dla strzelca obrębu Jędrów. Wieś posiadała trzy działki gromadzkie: pod nr 25 szkoła, pod 26 kowal i pod 27 karczma. *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich* podaje, że w 1887 roku w Michniowie było 29 domów i 297 mieszkańców, a w gminie Suchedniów mieszkało 7034 osób.

Niskie klasy gleb nie dawały rodzinom możliwości uzyskania odpowiednich dochodów z pracy na roli. Mieszkańcy szukali dodatkowych zajęć. Przebywanie i integrowanie się ze środowiskiem robotniczym i inteligentnym przyczyniło się do wzrostu świadomości społecznej i kształtowania postaw patriotycznych Michniowian.

Wiek XIX to okres powstań i walki o oswobodzenie się z jarzma zaborców. Powstanie Styczniowe zapisało się w historii i legendzie wsi i okolic jako okres chlubny i trudny. Oto fragment prośby skierowanej do Dowódcy Smoleńskiego Pułku Piechoty zachowanej w Aktach Naczelnika Wojennego Powiatu Kieleckiego „...mieszkańcy wsi Suchedniów i sąsiednich błagają o powstrzymanie rabunku i palenia mieszkań i zabudowań ekonomicznych. W dniu 2 lutego br. (1863) i następnych oddział wojska przechodząc przez Suchedniów tam i na powrót, spalił Suchedniów i Berezów oraz przyległe wsie zrabował, zabrawszy odzież, pożywienie, siano, słomę i zboże i tym sposobem od razu pozostawił nas w zupełnym ubóstwie, a co większa odgrażał nam, że za każdym przejściem wojska dotąd stojące domy rabować palić będą”².

Nie wiadomo czy mieszkańcy Michniowa brali czynny udział w powstaniu. Być może dołączyli do oddziału braci Dawidowiczów, który nocą z 22 na 23 stycznia 1863 r. ruszył z Suchedniowa do boju ze stacjonującymi w Bodzentynie wojskami carskimi. Miejskowa legenda opowiada o generale Marianie Langiewiczu, który miał obozować ze swym oddziałem w Kamieniu Michniowskim, a miejscowi gospodarze mieli zaopatrywać go w strawę dla powstańców i furaz dla koni.

Odzyskanie przez Polskę niepodległości w 1918 roku sprawiło, że wieś zaczęła rozwijać się ekonomicznie i kulturowo. W okresie międzywojennym w Michniowie działały: Związek Strzelecki „Strzelec”, Młodzieżowa Akcja Katolicka parafii Wzdół, Koło Gospodyń, Ochotnicza Straż Pożarna oraz Żeńska Drużyna Samarytańsko-Pożarnicza³. W okresie tym powstaje też szkoła, najpierw w prywatnym domu Walentego Dulęby, później przeniesiono ją do nowo wybudowanej remizy strażackiej. Działały sklepy, masarnie, dobrze rozwijało się pszczelarstwo.

Małe arealy gospodarstw, piaszczysta kamienista ziemia dawała słabe plony. Michniowianie zazwyczaj posiadali dodatkowe zawody. Pracowali jako drwale, cieśle, stolarze, robotnicy tar-

¹) APK Zespół akt: Spis parcelacyjny sygn. 1631 i 1633 Archiwum Państwowe w Kielcach

²) <http://powstanie1863.zsi.kielce.pl/>

³) „W ogniu.” Henryk Kawiorski Słowo Ludu 29 VII 1986 nr 174 Kielce –Radom.

taczni, kolejarze, robotnicy w zakładach suchedniowskich m.in. fabryce naczyń kamionkowych Antoniego Wędrychowskiego, Suchedniowskiej Hucie Ludwików rodziny Tańskich, Państwowej Fabryce Amunicji w Skarżysku.

Sentymentalny obraz przedwojennego Michniowa kreśli w swym pamiętniku Emilia Ziomek⁴: „Urodziłam się w pod Kieleckiej wsi Michniów w starej chałupie u moich dziadków, było to wielkie chałupsko kryte słomą, jedna izba w której jedną czwartą część zajmowała kuchnia, piec chlebowy i wielki piec ogrzewalny. Jedno małe okienko na podwórko pod nim wielka skrzynia malowana w kwiaty i ozdobiona blaszanym okuciem, po drugiej ścianie dwa łóżka, drugie okno frontowe, w rogu stół a pod oknem długa ława, a przy drzwiach wejściowych coś w rodzaju kredensu, na tym trzy pełne półki ozdobnych misek i talerzy w różne kwiaty i koguty, a nigdy nie były używane do jedzenia, wszystkie meble były malowane na jeden żółty kolor. Do domu przylegała duża sień i komora, ale czego tam nie było, beczki z kapustą, worki z kaszą i mąką warsztat tkacki i wiele innych rzeczy które przez lata nie były używane (...).

Ludzie wstawali o świcie mieli wielkie obszary pola, a nie było maszyn cały przyrząd do pracy w polu to był pług, sierp i motyka, a lato było gorące więc zanim słońce wyszło do góry nie jeden już dobrze się napracował (...)

Choć pracowali w pocie czoła wielkich korzyści z tego nie było ledwo starczało do nowego a często i brakowało, pole piaszczyste kamieniste to też i plony były liche. Choć dzieciństwa nie mieliśmy jakie mają dziś dzieci, za to chowaliśmy się wolne jak te ptaki czy motyle pośród pól łąk i lasów pełnych kwiatów i owoców, których wnuki nasze już nie znają, kiedy wyszło się na te pola ileż tam było kwiatów po miedzach w zbożu bławatki, kąkole, maki jak cudnie to wyglądało jak do tego całe obszary ziemniaków kwitły z daleka wyglądały jak jedna biała piana, a łąki ileż w nich było przeróżnych kwiatów jakie kształty jakie kolory, ileż różnych gatunków ziół, dziś kiedy patrzę na ten świat jaki mi się wydaje smutny biedny, gdzie się to wszystko podziało.

Wieś nasza z jednej strony otoczona jest górą a z trzech stron las, a w lesie pełno malin, poziomek, jeżyn a jagód całe czerniły się obszary, gałązki gięły się pod ich ciężarem, można było nazbierać i najeść się do syta. Olbrzymie buki, dęby, sosny i jodły stały jak kolumny tylko same wierzchołki tworzyły coś w rodzaju parasola...”⁵.

Widmo zagrożenia wojną stopniowo zmieniało obraz wsi wprowadzając pierwiastek strachu i destabilizacji. W lecie 1939 roku część Michniowian została powołana do wojska, by walczyć w obronie Ojczyzny na frontach września. W 4 pp Legionów walczącym na Westerplatte służył Józef Dulęba syn Walentego. W obronie twierdzy Modlin zginął Mieczysław Kowalik. Polscy jeńcy

⁴ Emilia Ziomek (z domu Markiewicz) urodziła się 25.06.1909 r. w Michniowie córka Antoniego i Antoniny. W czasie pacyfikacji Michniowa straciła męża Tomasza. Będąc w dziewiątym miesiącu ciąży, zdołała uciec ze wsi wraz z trzyletnim synem i ranną matką. Po dwóch tygodniach od pacyfikacji (12-13.07.1943 r.) urodziła córkę Zofię. Pamiętnik powstał w latach 90 XX w. jest własnością córki Zofii Jasińskiej. (pisownia z oryginału, strony nienumerowane)

⁵ Pamiętnik Emilii Ziomek. strony b.n. Własności Zofii Jasińskiej

wojenni z września 1939 roku, niejednokrotnie stawali się robotnikami przymusowymi. Los ten spotkał, też michniowian Władysława Wikło i Jana Materka.

Agresja niemiecka na Polskę w dniu 1 września 1939 r. spotęgowała atmosferę grozy i niepewności jutra. Tak pisał w Kronice parafii Wzdół ks. Antoni Drygas, „*Rozpacz ogarnęła parafian. Jedni żegnali swe rodziny i odchodzili do wojska, drudzy z mężczyzn i młodzieży męskiej kryli się po lasach. Księża spowiadali dniem i nocą.*”⁶. Działania wojenne szybko dotarły do wsi. 3 września oddziały polskie zaczęły budować umocnienia w pobliżu gajówki w kierunku torów kolejowych linii Kraków -Warszawa. Napływali uciekinierzy z terenów objętych działaniami wojennymi. „*5 września rozegrała się ostatnia bitwa w tej okolicy wzdłuż toru kolejowego Zagnańsk-Suchedniów, a pociski rozrywały się na polach wzdolskich.*”⁷ W nocy z 6 na 7 września ostatni polscy żołnierze opuścili Michniów. 2 Dywizja Lekka Wehrmachtu posuwała się w walkach od Kielc w kierunku Skarżyska. Rankiem 8 września we wsi pojawili się Niemcy. Zajęli i zdewastowali pomieszczenia szkoły⁸.

Konsekwencją zajęcia ziem polskich przez Wehrmacht było powstanie 26 października 1939 roku Generalnego Gubernatorstwa ze stolicą w Krakowie. W dniu 12 XII 1939 r. wydany został dekret o administracji ziem polskich na mocy, którego powiat kielecki stał się składową Generalnego Gubernatorstwa. GG podzielone zostało na cztery dystrykty: Krakowski, Lubelski, Radomski i Warszawski⁹. Dystrykt Radomski zajmował w 1939 r. obszar 24 231 km², a zamieszkały był przez 2397 tys. osób. Na czele każdego powiatu stał *Kreishauptmann*. W powiecie kieleckim stanowisko to piastował w 1939 roku Jedamczyk¹⁰. Michniów znalazł się w dystrykcie radomskim w granicach powiatu kieleckiego, gromady Ostojów (później Suchedniów).

Struktura ludnościowa w Michniowie do lipca 1943 r. nie uległa znacznej zmianie. W 1939 roku w Michniowie mieszkało około 600 osób. W latach 1939-1945 zmarło 91 mieszkańców z przyczyn naturalnych, 2 osoby zostało zastrzelone po pacyfikacji¹¹. W okresie od listopada 1940 do końca 1944 roku przyszło na świat 36 dzieci¹². Z powodu czerwonki i dezynterii w okresie sierpień - wrzesień 1942 r. zmarło 10 dzieci w wieku od 6 miesięcy do 5 lat i 5 osób dorosłych w wieku 22 do 78 lat.

W końcu 1939 i na początku 1940 roku do Michniowa sprowadziło się kilka rodzin m.in: pochodzący z poznańskiego Fagasińscy (vel. Daniłowscy), siostry Irena Kampf i Julianna Milde oraz Hieronim Błaszykowski (vel. Franciszek Kaczmarek). W październiku 1939 roku u rodziny Jana

⁶ Kronika Parafii Wzdół Rządowy z lat 1938-1956 str. 5

⁷ tamże str.5

⁸ Zagłada Michniowa Longin Kaczanowski Warszawa 1987 str. 16

⁹ K. Koba Ryszewska, „Przeszłość administracyjna województwa kieleckiego”, w: „Z dziejów ziemi kieleckiej 1918-1944”, Warszawa 1970, str. 25.

¹⁰ S. Meducki, „Wieś kielecka w czasie okupacji niemieckiej 1939-1945”, Kielce 1991, str 29

¹¹ Akta parafii Wzdół Rządowy. Akty Zgonu z 1938-1955

¹² Akta parafii Wzdół Rządowy. Akty urodzenia 1940-1945. Brak wcześniejszych ksiąg.

Obaró zamieszkała pochodząca ze Skarżyska rodzina Franke¹³. W różnych okolicznościach przed lipcem 1943 r. zostali wysłani do pracy w Rzeszy m.in.: Stanisława Mikulska¹⁴, Eugenia Dupak, Marian Dzierżyło.

W 1942 roku został aresztowany w nie wyjaśnionych okolicznościach mieszkaniec wsi Marian Józef Rynkowski syn Bronisława i Marianny ur. 15 VIII 1914 r. w Michniowie. Zmarł w KL Auschwitz w dniu 26 lutego 1943 r.¹⁵. Wyniku denuncjacji konfidenta niemieckiego, latem 1942 roku został aresztowany Mieczysław Banaczkowski. W drodze na roboty przymusowe do Rzeszy zbiegł. Po powrocie do wsi nie nocował w rodzinnym domu. Prawdopodobnie na skutek działalności tego samego konfidenta w 1942 roku, w okolicy Kamienia Michniowskiego niemiecka żandarmeria rozstrzelała pochodzących z Warszawy dwóch braci Cyglerów¹⁶. Byli to synowie oficera polskiego mieszkający we Wzdole u rodziny Wincentego Sowy. Jesienią tegoż roku konfident ten został postrzelony w pobliżu zabudowań gajowego Malinowskiego, po kilku dniach zmarł w szpitalu kieleckim. W maju 1943 roku został aresztowany i skazany na pobyt w KL Auschwitz¹⁷ lokator Obarów - Antoni Franke.

Wyzysk ekonomiczny władz okupacyjnych stosowany wobec społeczeństwa polskiego w szczególności sposób dotknął niewielkie gospodarstwa Michniowa. Na Kielecczyźnie plan hitlerowski przewidywał likwidację 248 tys. gospodarstw rolnych wielkość do 10 ha. Na uzyskanej tą drogą ziemi planowano osiedlić kolonistów niemieckich¹⁸. Mieszkańcy znaleźli się w sytuacji szczególnie trudnej. Zakłady Suchedniowa i Skarżyska w których pracowali, stały przez szereg miesięcy nieczynne, ale i nikt szczególnie nie spieszył się do powrotu, gdyż podjęto w nich produkcję na rzecz armii niemieckiej. Podstawową formą obciążeń chłopskich były kontyngenty, wprowadzone 1940 r. Z każdym rokiem wymiar kontyngentu podnoszono, a egzekucja ich odbywała się w sposób bezwzględny i brutalny.

W 1942 roku Generalny Gubernator Hans Frank wydał rozporządzenie, „... *Ten, kto złośliwie nie spełni obowiązku dostawy lub złośliwie uszkadza i niszczy produkty rolne wszelkiego rodzaju, albo kto poza tym usuwał karalną czynnością spod zarządzenia władzy znaczne ilości produktów rolnych, podlega karze śmierci...*”¹⁹. Gospodarstwa rolne były nadmiernie obłożone podatkami i szarwarkami. W Michniowie odrabiano je zazwyczaj przy zwózce drewna z lasu oraz wycinaniu drzew i za-

¹³ Relacja Jolanty Władysławy Franke (Cholewińskiej) Zbiory Mauzoleum w Michniowie.

¹⁴ Informacja z dnia 12 stycznia 1942 r. wójta T. Michty do starosty powiatu w Kielcach o urlopie z robot w Borkkinber. AP w Kielcach Akta Gminy Suchedniów sygn. 141. Bezpieczeństwo i i porządek publiczny

¹⁵ Znajduje się na liście pomordowanych w Michniowie w czasie pacyfikacji w dni 12 lipca 1943 r.

¹⁶ Relacja Alfredy Banaczkowskiej (Sztaniec) zbiory własne autora.

¹⁷ „Księga Pamięci Transporty Polaków do KL Auschwitz z Radomia i innych miejscowości Kielecczyzny 1940-1944” t. III str.1242

¹⁸ Cz. Madajczyk, „Hitlerowski plan gospodarczy przebudowy struktury rolniczej Generalnej Guberni”, w: Najnowsze Dzieje Polski, T. II, Warszawa 1959, str. 109

¹⁹ Cz. Łuczak, „Polska i Polacy w drugiej wojnie światowej” Poznań 1993 str. 222 - 229

rośli wzdłuż torów kolejowych²⁰. Pogarszająca się sytuacja bytowa mieszkańców zmusiła ich do podjęcia pracy w zakładach i lesie. Pracując w skarżyskich zakładach amunicji pozostałych pod zarządem koncernu „Hasag”, brali udział w akcjach sabotażowych uszkadzając maszyny i produkując wybrakowaną amunicję. Zaprzysiężeni w konspiracji michniowianie zatrudnieni w fabryce Tańskich brali udział w konspiracyjnej produkcji części do pistoletów. W 1940 roku właściciel fabryki, rotmistrz rezerwy Stanisław Tański, za sabotaż został wraz z żoną rozstrzelany przez Niemców. Po straceniu właścicieli fabryki zarząd nad majątkiem przejął inż. Kazimierz Czerniewski, dzięki czemu nie została ona przejęta przez Niemców. Po wstąpieniu do Armii Krajowej Czerniewski przyjął pseudonim „Korebko”. Na polecenie „Ponurego” opracował produkcję pistoletu maszynowego wzorowanego na angielskim Stenie.

Pod koniec 1939 roku zaczęła tworzyć się we wsi siatka konspiracyjna. Jednym z jej twórców był oficer z 4 pułku piechoty Legionów Hipolit Krogulec. W Michniowie zaczęła działać komórka SZP-ZWZ (Służba Zwycięstwu Polsce – Związek Walki Zbrojnej). Pierwszych konspiratorów zaprzysięgał „Albiński” – Hipolit Krogulec. Powstała grupa Związku Odwetu. Michniów gościł i pomagał żołnierzom majora Henryka Dobrzańskiego – „Hubala”. Kawalerzyści zatrzymali się tu na postój w drodze do lasów koneckich. Z chwilą przekształcenia ZWZ w Armię Krajową placówka michniowska kryptonim „Kuźnia” liczyła blisko 40 żołnierzy. Dowódcą plutonu został mianowany Władysław Krogulec, a jego zastępcą Franciszek Brzeziński. Żołnierze z michniowskiego plutonu prowadzili w okolicach wsi konspiracyjne szkolenia wojskowe. Placówka powstałego Kierownictwa Dywersji działała również w Michniowie. Na bazie Związku Odwetu powstał Kedyw. W lutym 1943 roku oddział przeszedł swój chrzest bojowy w akcji na Górze Baranowskiej²¹.

Pojawienie się cichociemnych na terenie Kielecczyzny skutkowało zwiększeniem aktywności armii podziemnej. Głównym ich zadaniem było utworzenie większego zgrupowania AK. W czerwcu 1943 r. do Michniowa skierowano jednego z nich por. Jana Piwnika „Ponurego”, „Donata”, czego skutkiem były liczne akcje dywersyjne. Uroczysko Wykus w lasach siekierzyńskich stało się obozowiskiem oddziału Armii Krajowej Jana Piwnika „Ponurego”. W nocy z 2 na 3 lipca 1943 r. partyzanci z Wykusu przeprowadzili atak na pociąg niemiecki na stacji Łączna. W meldunku dziennym oberfeldkommandantur 603 Kielce podano, iż w wyniku ostrzelenia dwóch pociągów pasażerskich zginęło 8 osób w tym jedna z Wehrmachtu oraz trzy z Ostlegionu; rannych zostało 30-40 osób w tym 11 żołnierzy²². Źródła polskie podają liczbę około 170 zabitych Niemców²³. Kilka dni później, w dniu 11 lipca na Wykusie powiewała biało- czerwona flaga. Była msza. Święto -przysięga oddziału Armii Krajowej.

²⁰ Zarządzenie Herra Vogt in Suchedniów z dnia 20 maja 1943 r. nakazujące wycięcie wzdłuż torów pasa szerokości 40-50 m. AP w Kielcach Akta Gminy Suchedniów sygn. 141 k. 8

²¹ „Zagłada Michniowa” Longin Kaczanowski Warszawa 1987 r. str. 30

²² B. Hillebrandt. „Partyzantka na Kielecczyźnie” Warszawa 1967 str. 172

²³ T. Obara „Pamiętnik z Wykusu” Kielce 1989r. str.10

Działalność partyzantów oraz powszechna na wsi polskiej pomoc oddziałom leśnym była tłumiona przez Niemców z największą brutalnością. Przyjęte przez okupanta założenia walki z oddziałami leśnymi zakładały masowy terror, którego celem było nie tylko ukaranie ale i zastraszenie społeczeństwa polskiego. W dniu 8 lipca w Radomiu odbyła się narada, na której Niemcy omówili szczegóły akcji pacyfikacyjnej w Michniowie. 11 lipca 1943 roku w niedzielne popołudnie grupa niemieckich oficerów policji przybyła samochodem i dokładnie obejrzała wieś. 12 lipca pomiędzy godziną 3 - 4 wokół Michniowa zacisnął się podwójny pierścień okrażenia. Wewnętrzny pierścień ustawiony był wokół budynków, zewnętrzny zaś od wzgórz do lasu. Silne posterunki usytuowane zostały w pobliżu dróg wylotowych na szosie Suchedniów-Bodzentyn. Nie wypuszczały ani nie wpuszczały do wsi nikogo. Część policji niemieckiej weszła do wsi i rozpoczęła aresztowania. Zatrzymanych traktowano bardzo brutalnie. W trakcie akcji trwała grabież majątku mieszkańców wsi. „... **12 lipiec** Razem zgromadzili nas około 60 i ustawili w jednym szeregu na szosie. Otoczyli nas gęsto żandarmi, wśród których rozpoznałem także mundury wojska. Nadszedł samochodem osobowym oficer żandarmerii, który wysiadł, rozłożył na masce papier zaś tłumacz polecił nam pojedynczo podchodzić do tego oficera i podawać imię, nazwisko, datę urodzenia. Jeszcze przed tym, ten sam oficer przyjrzał się uważnie wszystkim stojącym w szeregu, zapytał mnie przez tłumacza o wiek i miejsce pracy...”²⁴ **Stanisław Kwaśniewski.**

Dziewięć osób zostało wywiezionych do Kielc celem dalszych przesłuchań. Byli to Teofil Materek (KL Auschwitz nr 131857) przeniesiony w sierpniu do KL Buchenwald zgiął w nieznanymi okolicznościach z żoną Zofią, Daniłowski Feliks (KL Auschwitz brak numeru) z żoną Władysławą (KL Auschwitz nr 50597), oboje zginęli w grudniu 1943 r., Antoni Materek (KL Auschwitz nr 131854 przeniesiony KL Mauthausen) zmarł wiosną 1945 r., Bogdan Materek, Jan Roman Materek (KL Auschwitz nr 131856) zginął w obozie, Władysław Krogulec, Kazimierz Krogulec²⁵. Po kilkumiesięcznym śledztwie połączonym z torturami Władysław Krogulec został zwolniony za łapówką w wysokości 20000 zł. Miał wtedy 16 lat. W trakcie pierwszego dnia pacyfikacji na terenie wsi został aresztowany Piotr Charasimowicz (KL Auschwitz nr 131828), zginął w grudniu 1943 r. mieszkańiec z Jędrowa. Prowadzący śledztwo SS-Sturmascharführer Herman Weinub wystosował wnioski o wysłanie 8 aresztowanych osób do Oświęcimia. Wnioski zatwierdził szef kieleckiego gestapo Karl Essig. Kilka dni po pacyfikacji w Skarżysku aresztowano pochodzącego z Michniowa Wiktora Wikło²⁶ (KL Auschwitz nr 131876 przeniesiony do KL Buchenwald), który po krótkim śledztwie został wysłany do KL Auschwitz. Obozy przeżyły: Zofia Materek (KL Auschwitz

²⁴ Protokół przesłuchania świadka Stanisława Kwaśniewskiego. Archiwum IPN Delegatura w Kielcach, Śledztwo OKBZH Kielce Ds. 30/68

²⁵ Sprawozdanie z wyników śledztwa w sprawie pacyfikacji Michniowa 12-13 lipca 1943 r. Akta Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach Ds. 30/68 Archiwum IPN Delegatura w Kielcach

²⁶ Dokumenty GKBZH, obozu KL Auschwitz i KL Buchenwald podają, że zginął w obozie, natomiast świadkowie twierdzą, że przeżył i mieszkał w Kanadzie.

nr 50597 przeniesiona do KL Ravensbrück), Bogdan Materek (KL Auschwitz nr 131855 -poddawany eksperymentom medycznym, przeniesiony do KL Natzweiler) i Kazimierz Krogulec (KL Auschwitz nr 131846 przeniesiony do KL Mauthausen).

W pierwszym dniu pacyfikacji 18 kobiet zostało zabranych i wysłanych na roboty przymusowe. Pracowały one w gospodarstwach rolnych w okolicach Hanoweru i fabryce porcelany w Königszelt. Tak, ten tragiczny dzień wspomina Wacława Materek „*W dniu 12 lipca 1943 roku w czasie trwającej akcji we wsi Michniów ja wraz z innymi kobietami byłam pilnowana przez oficera Schutzpolizei. W tym dniu około godz. 15 wraz z innymi kobietami zostałam przewieziona do Kielc do Arbeitsamtu.*”²⁷

W dniu 12 lipca 1943 roku Niemcy zamordowali w Michniowie 102 osoby, w tym 95 mężczyzn w wieku od 16- 63 lat, 5 dzieci w wieku od 5- 15 lat i 2 kobiety (44 i 48 lat). Wszystkie kobiety i dzieci zginęły od kul bądź pchnięć bagnietem. 23 mężczyzn zastrzelono, pozostali zginęli zamknięci w stodołach, do których strzelano z karabinów maszynowych i wrzucano granaty ręczne, następnie podpalano³. Pacyfikacja wsi trwała około 11- 12 godzin. Prawdopodobną przyczyną pierwszego dnia pacyfikacji były donosy konfidentów niemieckich mówiące o współpracy i sprzyjaniu mieszkańcom wsi oddziałom partyzanckim. Tak o tym wydarzeniu mówi **Tadeusz Obara**: „... **12 lipca** Nagle ciszę panującą we wsi przerwały serie karabinów maszynowych i widok ognia. Płonęły zabudowania Wątrobińskiego, Dulęby, Gila i stodoła Grabińskich. Dym i płomień przesłoniły wszystko. Pożodze towarzyszył jeden potężny krzyk. Nikt nikogo nie słyszał. Jeden potężny płacz, modlitwa i błaganie o życie, ratunek. Matka przygarnęła nas kurczowo do siebie. Duszący i słodkawy dym przenikał wszystko (...).”²⁸

Około godziny 10 dotarła na Wykus wieść o akcji niemieckiej w Michniowie. Po naradzie dowództwa grupa partyzantów ruszyła w stronę wsi, gdy po dwugodzinnym marszu dotarli na miejsce. Niemców już nie było, opuścili wieś około godziny 15. W nocy z 12 na 13 lipca AK przeprowadziła akcję odwetową - atak na pociąg niemiecki w odległości około kilometra od Michniowa. Zatrzymano pociąg i ostrzelano wagony „nur für Deutsche”. Na wagonach pozostał napis „ZEMSTA ZA MICHNIÓW”. Wycofujące się oddziały partyzanckie pod dowództwem Jana Piwnika „Ponurego” przeszły przez wieś i udały się w kierunku Wykusu. Część mieszkańców słysząc odgłosy walki opuściła swe domy.

13 lipca między godziną 10 a 11 Niemcy ponownie wkroczyli do Michniowa. Mordowali wszystkich bez względu na płeć i wiek. Tylko nielicznym udało się przeżyć. Tak zapamiętał to Ignacy Materek, który miał wtedy sześć lat: „*Było nas pięcioro, ja, moja matka, brat, cioteczna siostra i siostrzenica. Zaczęliśmy płakać, matka prosiła Niemców o litość, jednak oni nie zwracali na to najmniejszej uwagi. Gdy położyliśmy się na podłodze, moja trzyletnia siostrzenica powiedziała:*

²⁷) Protokół przesłuchania świadka Wacławy Materek. Archiwum IPN Delegatura w Kielcach, Śledztwo OKBZH Kielce Ds. 30/68

²⁸) T. Obara. S. Durlej, „Męczeństwo i pamięć” Kielce 2001 str. 12

„Babciu ja przy tobie”. nie zważając na prośby matki Niemcy ustawili na progu izby karabin maszynowy i oddali do nas serię²⁹.”

O ile pierwszy dzień 12 lipca można nazwać „akcją prewencyjną przeciw bandytom” w której zginęli „polscy partyzanci”, to 13 lipca 1943 roku w Michniowie zasługuje na miano rzezi. W tym dniu zabijano głównie kobiety i dzieci. Najmłodszą ofiarą pacyfikacji był dziewięciodniowy Stefan Dąbrowa spalony żywcem wraz z całą rodziną. Sprawcami akcji w Michniowie były pododdziały III batalionu 17 pułku policji SS, 22 pułku policji SS, oraz żandarmeria z Częstochowy, Skarżyska, Starachowic, Ostrowca i okolicznych posterunków a także gestapo z Kielc.

Taki obraz wsi ujrzeni po pacyfikacji :

*„13 lipca. Kiedy weszliśmy na górkę naszego pola, ojciec usiadł i patrzył nie powiedział ni słowa. Tam gdzie był Michniów, w otwartej dolinie, sterczały tłące się jeszcze kominy i kikuty drzew. Ojciec usiadł na podmurówce naszego spalonego domu i zapłakał (...) Obok nas sąsiad Jan Materek wynosił ze zgliszcz swojego domu ludzkie korpusy. Układał je delikatnie na trawie. – Janku – powiedział do ojca - to moja rodzina, to szczątki syna Władysława, siostrzeńca Janina, a te malutkie żeberka to moja wnuczka. Ona nie miała trzech lat – krzychał płaczącym głosem. Na własne oczy widziałem śmierć rodzin Dzierżyłów, Matarka, Morawskiego, Imiołków. Widziałem z kryjówek (...) Ojciec chce wiedzieć jak zginęli Julek i Dyziek. Idziemy do stodoły Grabińskich...”³⁰ **Tadeusz Obara.***

*„13 lipca Udałem się do południowej części wsi. Po drodze widziałem w zgliszczach stodoły i domu Grabińskiej wiele spalonych zwłok ludzkich. Rozpoznałem zwłoki gajowego Malinowskiego (...) W zgliszczach wielu budynków znajdowały się spalone lub osmolone ludzkie zwłoki. Po wielkości można było poznać, że wiele z nich to dzieci...”³¹ **Adolf Morawski.***

Ogólne straty ludności poniesione w czasie lub w związku z pacyfikacją wyniosły: 204 zamordowanych (102 mężczyzn, 54 kobiety i 48 dzieci w wieku od 9 dni do 15 lat)³². Czasowo pozbawione wolności zostały 22 osoby. Z najnowszych badań wynika, że liczba ofiar tej zbrodni może być większa³³, gdyż losy lokatorów, służby, osób czasowo przebywających we wsi nie są znane. W dniu 13 lipca 1943 roku Michniów przestał istnieć. Wszystkie domy i zabudowania gospodarcze zostały spalone. Pozostali przy życiu michniowianie znaleźli schronienie i dach nad głową w okolicznych wioskach. 15 lipca zezwolono na pochowanie zwłok pomordowanych. Większość ciał złożono do wspólnego grobu usytuowanego na działce szkolnej. Niektóre rodziny pochowano blisko swych domostw i dopiero w 1945 r. przeniesiono do wspólnej mogiły.

²⁹) Protokół przesłuchania świadka Ignacego Matarka. Archiwum IPN Delegatura w Kielcach, Śledztwo OKBZH Kielce Ds. 30/68

³⁰) T. Obara. S. Durlej, „Męczeństwo i pamięć” Kielce 2001 str. 12

³¹) Protokół przesłuchania świadka Adolfa Morawskiego. Archiwum IPN Delegatura w Kielcach, Śledztwo OKBZH Kielce Ds. 30/68.

³²) Sprawozdanie z wyników śledztwa w sprawie pacyfikacji Michniowa 12-13 lipca 1943 r. Akta Okręgowej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Kielcach Ds. 30/68 Archiwum IPN Delegatura w Kielcach. Śledztwo zostało odwieszona 2009 r. nie zostało jeszcze zakończone liczba podana w tej publikacji różni się od pierwotnych ustaleń Komisji.

³³) Kronika Parafii Wzdół Rządowy z lat 1938-1956 str. 13

Po pacyfikacji suchedniowskie Szare Szeregi przeprowadziły kilka akcji mających na celu informowanie społeczeństwa o bestialstwie dokonanym w Michniowie. Wzdłuż toru kolejowego ustawiane były tablice z napisem w języku niemieckim: „*Waffen SS haben hier in Dorf Michniów 200 Männern, Frauen und Kinder ermordet uns dises Dorf verbannt*”³⁴, drugi zaś brzmiał „*Deutsche Katyń*”; sprawa mordu dokonanego na oficerach polskich przez władze sowieckie, została nagłośniona przez Niemców i była synonimem okrucieństwa, barbarzyństwa i pogwałceniem wszelkich zasad prowadzenia wojny. Tablice te wykonali sami harcerze. Kilka dni po pacyfikacji Jolanta Franke, powracając z matką ze wsi Wzdół do rodziny w Skarżysku, przechodząc ponownie przez wieś, widziała napis: „... na tablicy zamiast Michniów ktoś napisał Katyń, wtedy jeszcze nie wiedziałam co to znaczy”³⁵.

Obozy koncentracyjne, praca przymusowa, śmierć były codziennością życia w okupowanej Polsce. Wojenna gehenna mieszkańców nie zakończyła się w dniu 13 lipca 1943 r. wojna zabierała kolejne ofiary. W dniu 17 lipca Ignacy Wikło pochodzący z Michniowa, natknął się w miejscowości Krzyżka na patrol żandarmerii, który sprawdzał teren ataku na pociąg. Na widok Niemców zaczął uciekać. Został trafiony serią z karabinu maszynowego i pochowany został przez miejscowych chłopów w miejscu, gdzie został zabity. W styczniu 1945 przeniesiono jego zwłoki na cmentarz we Wzdole. 16 sierpnia na terenie Michniowa została zastrzelona Stefania Materek. W sierpniu 1943 roku został aresztowany mieszkaniec Michniowa Franciszek Dupak, który został wysłany do obozu Gross-Rosen, a następnie do KL Mittelbau. Po pacyfikacji wsi do obozu trafili Jan Kowalik lat 27³⁶ pracownik tartaku w Ostojowie i Czesław Cizek lat 23 wysłani transportem w dnia 2.10.1943 roku do Auschwitz i w 23.10.1943 roku przeniesieni do Buchenwaldu. Obaj przeżyli. Jan Kowalik zmarł po powrocie do domu w 1945 roku. W Warszawie 5 lipca 1944 roku został aresztowany Hipolit Krogulec³⁷. Był jednym z organizatorów Służby Zwycięstwu Polsce w obwodzie kieleckim, od 1942 roku kierował referatem VIII AK w obwodzie radomsko-kieleckim Związkiem Odwetu, a po jego przekształceniu Kedywem. Był zastępcą Jana Piwnika „Ponurego”. Przebywał w więzieniu śledczym przy ulicy Kościuszki w Radomiu. Wysłany transportem z dnia 28 lipca 1944 r do Auschwitz, otrzymał numer 190076 oznaczony jako Polak, polityczny. Przydzielony został we wrześniu do komanda Bauzug, które przeznaczone było do naprawy torów kolejowych, dworców i miast okolic Karlsruhe i Stuttgartu. 5 lutego 1945 roku zbiegł podczas postoju w Stuttgarcie³⁸. W sierpniu 1943 roku na polach michniowskich, zatrzymano Franciszka Banaczkowskiego, zbiegł z transportu do obozu przejściowego w Częstochowie. We wrześniu na terenie wsi zostali aresz-

³⁴) „Szare Szeregi. Harcerze 1939-1945.” Tom I - III. Jabrzemski J. PWN 1988 str. 93

³⁵) Relacja Jolanty Władysławy Franke (Chol ewińskiej) Zbiory Mauzoleum w Michniowie.

³⁶) Jan Kowalik więzień nr 153630 KL Auschwitz. „Księga Pamięci Transporty Polaków do KL Auschwitz z Radomia i innych miejscowości Kielecczyny 1940-1944” t. III str. 1462

³⁷) Zaświadczenie Hipolita Krogulca o pobycie w Oświęcimiu z dnia 29 grudnia 1977 r. Kserokopia w zbiorach Mauzoleum.

³⁸) „Księga Pamięci Transporty Polaków do KL Auschwitz z Radomia i innych miejscowości Kielecczyny 1940-1944” t. III str. 1543

towani Kazimierz Żołądek i Zygmunt Wikło³⁹. Aresztowani przebywali w więzieniu kieleckim skąd po 2 dniach wysłani zostali do Częstochowy. W czasie transportu Żołądek zbiegł. Zygmunt Wikło do końca wojny przebywał w Berlinie w obozie Tempelhof. W tym samym okresie zostało zatrzymanych jeszcze kilku mieszkańców wsi: Józef Karyś, Jan Materek, Ignacy Materek, Maksymilian Gruba, Bogusław Banaczkowski, którzy również zostali wywiezieni na roboty przymusowe. Powrócili do rodzinnej wsi w 1945 r. We wrześniu 1944 r. w okolicznych miejscowościach Niemcy urządzili łapanki celem wywozu na roboty przymusowe. Dotarli także do Michniowa, jakież było ich zaskoczenie że w spalonej wsi zastali pracujących ludzi. Kobiety i dzieci puścili wolno. Zatrzymali Bolesława Bielę, Karola Sobochę i po raz drugi Kazimierza Żołądka. Ten żegnając się z żoną powiedział: „Nie płacz Hanka, niedługo wrócę”. Słowa dotrzymał, uciekł tego samego dnia z konwoju w Suchedniowie. Pozostali wrócili jesienią 1945 r.

Władze okupacyjne zakazały przebywania na terenie wsi, odbudowy gospodarstw i uprawy roli. Michniowianie chcąc uzyskać plody rolne i choćby minimalne dochody dla ukrywających się rodzin, jesienią 1943 roku potajemnie zbierali plony i przez następne lata uprawiali swe pola.. Faktyczny powrót i odbudowa wsi rozpoczęła się w 1945 r. Do wsi powróciło około 140 osób. Zamieszkali w ziemiankach i prowizorycznych szopach. Znany z pomysłowości Kazimierz Żołądek za tymczasowe lokum dla swojej rodziny wybrał porzucony wóz cygański.

Nowy układ rządzących sił politycznych nie sprzyjał rozwojowi i szybkiej odbudowie Michniowa. Władza nie stosowała żadnych ulg dla wsi zniszczonej pożogą. Spłonęła ona za sprzyjanie partyzantom i to z „reakcyjnej Armii Krajowej”. W 1945 roku powracającym do Michniowa, władze zaproponowały inne rozwiązania, niż podnoszenie z gruzów zniszczonej pożogą wsi: przeniesienie w okolice Jedlni-Letnisko do jednej z opuszczonych wiosek. Po kilku latach pomysł powrócił; tym razem na Ziemi Odzyskane. Teren wsi miał zostać zalesiony. O wsi i tragedii jej mieszkańców miał przypominać pomnik wzniesiony pomordowanym⁴⁰. Michniowianie nie zaakceptowali tych rozwiązań, tylko nieliczni nie widząc tu perspektyw rozwoju w zniszczonej pożogą wsi, postanowili wyjechać. Ogółem w latach 1945 -1952 wyjechało 32 osoby⁴¹. Pomocą dla każdej z rodzin Michniowa było wypłacenie „ogniówki” w wysokości 50 tysięcy złotych oraz przekazanie przez nadleśniczego Nadleśnictwa Suchedniów Fabiana Lubczyński po 10 fesmetrów (m³) drewna⁴². Przydział dla rodzin, z których nikt nie przeżył został przeznaczony na budowę nowego budynku szkolnego. Część prac mieszkańcy wykonali w ramach szarwarków i dobrowolnie opodatkowali się na budowę szkoły. Budowa trwała od listopada 1949 roku do lipca 1950 roku. W dniu 6 marca 1951 roku

³⁹) Kwestionariusz dla osób deportowanych do pracy przymusowej. Zygmunt Wikło nr spr. DO-R/A/150971/2000 kserokopia w zbiorach Mauzoleum.

⁴⁰) Relacja Anny Miernik. W zbiorach Mauzoleum w Michniowie.

⁴¹) Dokumenty dotyczące wyjazdów na zachód w gminie Suchedniów. Karty przesiedlenia na Zachód. Rejestr osób opuszczających gminę Suchedniów. Archiwum Państwowe w Kielcach sygn. 141

⁴²) Pamiętnik Emilii Ziomek Własności Zofii Jasińskiej, strony nie numerowane.

na posiedzeniu Gminnej Komisji Oświaty i Kultury w Suchedniowie Tadeusz Lirsz, przewodniczący komisji postawił wniosek o wykończenie budynku szkolnego w Michniowie⁴³. Wniosek ten został przez Radę zaakceptowany i dzieci rok szkolny 1952/53 przywitały w nowej szkole. Do 1948 roku dzieci z Michniowa uczęszczały do szkoły w Ostojowie. Od 1948 roku nauka odbywała się w prywatnym domu u Piotra Wikły, następnie u Edwarda Krogulca i na gajówce. W Michniowie do 1952 roku dzieci uczyły się tylko w klasach młodszych, dalszą naukę kontynuowały w szkole w Ostojowie, a następnie w Suchedniowie. W pierwszym okresie zaczęto odbudowywać prywatne gospodarstwa, później strukturę techniczną wsi. Z inicjatywy mieszkańców Michniowa wybudowano pomnik na zbiorowym grobie pomordowanych. Sołtys Adolf Morawski zamówił wykonanie płyty z nazwiskami osób zamordowanych w czasie pacyfikacji⁴⁴. W latach pięćdziesiątych XX wieku przebudowano drogę Suchedniów-Bodzentyń. W 1955 roku ukończono elektryfikację wsi i wykonano jej radiofonizację. W latach późniejszych powstał Klub Rolnika- przy którym utworzono Izbę Pamięci, sklep. Wybudowano też wodociąg i kanalizację z oczyszczalnią, wykonano linię telefoniczną.

Tragedia pacyfikacji została uhonorowana w dniu 22 lipca 1977 roku przez Radę Państwa Krzyżem Grunwaldu III klasy⁴⁵. Wcześniej odbyła się msza żałobna w 32 rocznicę pacyfikacji.

Wspomniana Izba Pamięci Narodowej przez długie lata pozostawała pod opieką Marii Grabińskiej (Duda) która, uciekła z płonącego Michniowa wraz z półroczną córką Wandą przez las dotarły do Wzdolu gdzie ksiądz Antoni Drygas oddał do dyspozycji uciekinierów plebanię. 14 lipca po nocy spędzonej we Wzdole, udały się w dalszą drogę. Tak znalazły się w Psarach, u Szumilewiczów którzy traktowali je jak członków rodziny, i u których pozostały do końca wojny⁴⁶. Pani Maria powróciła do wsi, wyszła ponownie za mąż. Prowadziła dom i zajmowała się Izbą Pamięci, aż do śmierci w 2003 roku.

Wieś nieodłączna związana z partyzantami po latach po raz ostatni przyjęła powracających na wieczną służbę dowódców Armii Krajowej. We wrześniu 1987 r. sprowadzono z Nowogródczyny prochy Jana Piwnika „Ponurego, który poległ w walce z Niemcami w dniu 16 czerwca 1944 roku pod Jewłaszami. W czerwcu 1988 roku odbył się jego uroczysty pogrzeb. Ostatnia droga majora wiodła od rodzinnych Janowic przez Nagorzyce, Michniów, Wykus, Rataje do klasztoru cysterskiego w Wąchocku, gdzie spoczęły jego prochy. Mszę świętą w Michniowie odprawił biskup Edward Materski⁴⁷. W 1994 roku Michniów pożegnał „Nurta” Eugeniusza Kaszyńskiego, którego szczątki spoczęły w ziemi Wykusu⁴⁸.

⁴³⁾ Akta Gminy Suchedniów. Protokoły z posiedzeń Gminnej Rady Narodowej. Archiwum Państwowe w Kielcach sygn. 141

⁴⁴⁾ Lista ta różni się od ustaleń OKBZH w Kielcach. Na pomniku brak jest nazwisk kilku osób z poza Michniowa, które zginęły w czasie pacyfikacji, natomiast są nazwiska Michniowian zamordowanych przez Niemców przed i po 12-13 lipca 1943 r.

⁴⁵⁾ „Za Wolność i Lud” tygodnik nr 35 (728) 27 sierpień 1977 str.8-11

⁴⁶⁾ „Reportaż z pacyfikacji Michniowa” w: Chłopska droga nr 25 23.06.1985 r. Relacja Marii Grabińskiej str. 8 i 9

⁴⁷⁾ <http://www.wykus.pl/>

⁴⁸⁾ tamże.

W latach 60-tych i 70-tych XX w. dzięki przewodnikom PTTK zwiększyła się liczba wycieczek odwiedzających Michniów. W 1979 r. Główna Komisja Badania Zbrodni Hitlerowskich zgłosiła pomysł utworzenia ogólnopolskiego Mauzoleum Męczeńskich Wsi Polskich. Wybór padł na Michniów W 1981 r. ukazał się apel kieleckich Okręgów ZBoWiD i PTTK o budowę Mauzoleum w Michniowie⁴⁹. W 1984 roku powołany został Komitet Organizacyjny Budowy Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskiej w Michniowie, na którego czele stanął komandor Leon Pająk - Westerplattczyk. W 1987 roku powołano Komitet Honorowy pod przewodnictwem Marszałka Sejmu Romana Malinowskiego. Ludowcy zawsze wspierali działania zmierzające do powstania w Michniowie mauzoleum upamiętniającego martyrologię chłopów polskich. W tym czasie ogłoszono ogólnopolski konkurs na projekt Pomnika-Mauzoleum. Pierwotnie zakładano, że w Michniowie powstanie duży zespół przestrzenno- użytkowy. Sytuacja społeczno-polityczna lat następnych uniemożliwiła realizację tego projektu. W 1989 roku w kolejną rocznicę mordu, wmurowany został kamień węgielny pod budowę Mauzoleum. W dniu 9 maja 1991 roku powołana została Fundacja „Pomnik-Mauzoleum” w Michniowie. Naczelną zasadą Fundacji jest aktywizacja wszystkich sił społecznych i politycznych na rzecz wspierania podjętej inicjatywy ocalenia od zapomnienia martyrologii mieszkańców wsi polskich i bestialstwa pacyfikacji dokonywanych przez niemieckich, sowieckich i innych zbrodniarzy⁵⁰. Starania te doprowadziły do wybudowania w Michniowie Mauzoleum, w skład którego wchodzi: Dom Pamięci Narodowej, Sanktuarium Męczeńskich Wsi Polskich, cmentarz i mogiła pomordowanych michniowian oraz rzeźba- Pieta Michniowska. Pierwszym kierownikiem nowego obiektu był Tadeusz Obara - michniowianin świadek pacyfikacji. Przez szereg lat był członkiem i inicjatorem powstania Fundacji, nadzorował budowę Domu Pamięci i tworzącego się Michniowskiego Mauzoleum. Zmarł w 2006r⁵¹. Z inicjatywy Marszałka Województwa Świętokrzyskiego w dniu 12 lipca 1999 roku została podpisana umowa użyczenia pomiędzy Fundacją „Pomnik-Mauzoleum” w Michniowie, a Muzeum Wsi Kieleckiej. Muzeum Wsi Kieleckiej zarządzało obiektem, a od 2008 roku jest współwłaścicielem Mauzoleum.

Tragedia pacyfikacji i działania michniowian sprawiły, iż to właśnie ta zbrodnia urosła do rangi symbolu męczeństwa ludności wsi polskiej w latach II wojny światowej 1939-1945. Ten Symbol Pamięci Narodowej spełnia następujące funkcje: przypomina światu o zbrodniach totalitaryzmu niemieckiego i sowieckiego. Upamiętniania patriotyzm chłopów polskich, dla których Ojczyzna była największą wartością, wychowuje młode pokolenie w duchu pokoju, demokracji i tolerancji, stanowiących podstawę ładu społecznego i politycznego Zjednoczonej Europy. 817 krzyży upamiętni spacyfikowane wsie. Jest to odpowiedź na próby relatywizowania prawdy o II wojnie światowej, próby stawiania katów w miejscu ofiar. Mauzoleum realizuje programy edukacyjne

⁴⁹ T. Obara. S. Durlej, „Męczeństwo i pamięć” Kielce 2001 str. 37

⁵⁰ Statut Fundacji Pomnik Mauzoleum w Michniowie z 9 maja 1991 roku.

⁵¹ „Michniów. Historia. Pamięć i Pojednanie” Kielce 2006 str. 67.

– organizuje lekcje historii, prezentuje wystawy stałe i czasowe oraz prowadzi prace naukowo-badawcze związane z II wojną światową, gromadzi relacje świadków, fotografie, dokumenty z lat 1939-1945. Mauzoleum. Mauzoleum w ramach realizacji misji współpracuje z polskimi i zagranicznymi placówkami naukowymi (Instytut Pamięci Narodowej, Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego, Fundacja Polsko-Niemieckie Pojednanie, Muzeum Seelow w Niemczech, muzea regionalne) oraz związkami i stowarzyszeniami kombatanckimi, instytucjami kultury i samorządami.

Obecnie planowana jest modernizacja i rozbudowa obiektu celem dostosowania środków przekazu historycznego do współczesnych standardów europejskich i światowych. Projekt nowego Mauzoleum zawiera przesłanie symboliczne nie tylko w treści wystawienniczej, ale i w architekturze obiektu. Jest to nawiązanie do chaty wiejskiej, która symbolizuje społeczność chłopską niszczoną przez kolejne lata wojny, aż do próby jej całkowitego unicestwienia. Nacięcie historii pozostawia trwały ślad w pamięci pokoleń, tak jak krzyżowe nacięcia na zdeformowanych dachach i ścianach Mauzoleum. Nocą, monument przypomina płonące wsie i chaty. Staje się pochodnią pamięci, ofiary i pojednania, jakie niesie światło. Za dnia do każdej z „chat”, poprzez boczne rozdarcia, wpada światło- symbol życia, ciągłości, rzucając jednocześnie cień trwogi i pamięci. Długi budynek Mauzoleum odzwierciedli historię pacyfikacji. Podzielony został na segmenty dedykowane poszczególnym rozdziałom historii represji wobec wsi podczas II wojny światowej. Krzyże upamiętnią wsie spacyfikowane, a ich ilość ukáže ogrom zbrodni popełnianych na wsi polskiej. Głównym materiałem wykorzystywanym we wnętrzu Mauzoleum będzie szczypta, spalona, zaimpregnowane drewno. Dzięki użyciu tego materiału w budynku panować będzie specyficzny zapach. Posłuży ono jako podstawa dla stanowisk multimedialnych, podkład pod prezentowany materiał historyczny. Ekspozycja wykorzysta najnowsze rozwiązania multimedialne: ekrany, projektory, panele dotykowe. Projekt przygotowany został przez Nizio Design International.⁵²

⁵² „Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie.” Prezentacja do projektu Muzeum Wsi Kieleckiej „Modernizacja i rozbudowa Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie”. Kielce 2008 r.

Lista pomordowanych w dniach 12- 13 lipca 1943 roku

1. Malinowski Roman ur. 31VII 1886r.
2. Malinowski Władysław ur. 9 II 1914 r.
3. Malinowski Eugeniusz ur. 4 II 1923 r.
4. Salwa Stanisław ur.8 V1914 r.
5. Lorenc Władysław I. 24
6. Wątrobiński Jan ur. 25 XI 1915 r.
7. Ziomek Tomasz ur. 26 I 1912 r.
8. Szampruch Witold ur. 16 XI 1927 r.
9. Arendarski Szczepan I. 30
10. Biela Józef I. 31
11. Pająk Józef ur. 18 IX 1909 r.
12. Magdziarz Feliks I.17
13. Kwaśniewski Jan ur. 7 VII 1887 r.
14. Ciszek Antoni ur. 11 XI 1888 r.
15. Matla Andrzej I. 49
16. Zieliński Kazimierz ur. 2 VI 1912 r.
17. Biskup Jan I. 24
18. Gil Stanisław ur. 16 XI 1924 r.
19. Kaczmarek Franciszek
(vel. Błaszykowski Hieronim)
20. Wąsik Marian I. 26
21. Krogulec Julian ur. 31 I 1920 r.
22. Krogulec Stefan ur. 21 IV1924 r.
23. Krogulec Eugeniusz I. 33
24. Krogulec Stefan ur. 22 VIII 1923 r.
25. Krogulec Walerian ur. 22 VIII 1923 r.
26. Materek Kazimierz ur. 2 III 1906 r.
27. Materek Jan ur. 2 III 1909 r.
28. Materek Wincenty ur. 1 VIII 1917 r.
29. Materek Witold Tadeusz ur. 5 IX 1921 r.
30. Materek Józef ur. 11 III 1918 r.
31. Więckowski Stanisław ur. 4 VIII 1920 r.
32. Więckowski Henryk ur.19 XII 1922r.
33. Morawski Ryszard ur. 12 IV 1927
34. Materek Witold I. 18
35. Materek Marian ur. 10 VIII 1922 r.
36. Materek Władysław ur. 25 VIII 1924 r.
37. Materek Wacław I. 35
38. Materek Zygmunt ur.14 IV 1922 r.
39. Obara Antoni ur. 5 VI 1909 r.
40. Obara Franciszek ur. 8 XII 1904 r.
41. Harabin Franciszek ur. 5 XII 1913 r.
42. Obara Franciszek ur. 1 XII 1878 r.
43. Obara Władysław I. 32
44. Miernik Andrzej ur. 20 XI 1897r.
45. Miernik Ignacy I. 19
46. Miernik Eugeniusz ur. 2 VII 1923 r.
47. Miernik Henryk I. 24
48. Miernik Stanisław ur. 29 VII 1885 r.
49. Rynkowski Stanisław I. 55
50. Rynkowski Zdzisław Józef ur. 27 III 1926 r.
51. Więckowski Stanisław ur. 4 VIII 1920 r.
52. Więckowski Henryk ur. 19 XII 1922 r.
53. Materek Władysław ur. 10 X 1884 r.
54. Materek Jadwiga ur. 2 VII 1893r.
55. Materek Henryk ur. 19 I 1918 r.
56. Materek Andrzej ur. 3 XI 1912 r.
57. Materek Michał ur. 23 IX 1909 r.
58. Materek Dionizy ur. 25. II 1927 r.
59. Wikło Władysław I. 48
60. Wikło Stanisława I. 44
61. Wikło Stefan I. 23
62. Wikło Roman I. 16
63. Wikło Edmund I. 18
64. Wikło Zofia I. 14
65. Wikło Halina I. 11
66. Wikło Maria I. 6
67. Wikło Józef I. 5
68. Wikło Władysław I. 33
69. Wikło Julian ur. 22 I 1922 r.

70. Wikło Feliks ur. 16 XI 1924 r.
71. Wikło Michał I. 59
72. Wikło Witold I. 24
73. Wikło Zdzisław ur. 28 III 1927 r.
74. Wikło Adolf I. 24
75. Obara Bronisław I. 40
76. Obara Józef ur. 16 III 1907 r.
77. Obara Julian ur. 30 VIII 1925 r.
78. Miernik Władysław I. 38
79. Miernik Stanisław ur. 16 IV 1927 r.
80. Miernik Stefan ur. 18 V 1925 r.
81. Haba Jan ur. 24 VI 1901 r.
82. Dąbrowa Piotr I. 25
83. Michta Stanisław ur. 18 XI 1909 r.
84. Dupak Bronisław I. 32
85. Miernik Stanisław ur. 3 I 1928 r.
86. Gołębiowski Roman ur. 12 XII 1928 r.
87. Gołębiowski Jan ur. 21 IV 1904 r.
88. Gołębiowski Antoni ur. 14 V 1908 r.
89. Imiołek Zygmunt ur. 31 I 1922 r.
90. Magdziarz Waclaw ur. 21 IX 1906 r.
91. Grabiński Gustaw ur. 17 X 1924 r.
92. Dulęba Jan ur. 4 XII 1903r.
93. Dulęba Stanisław ur. 14 II 1923 r.
94. Duda Władysław ur. 16 V 1914 r.
95. Duda Marian ur. 17 III 1923 r.
96. Duda Jerzy ur. 20 III 1927 r.
97. Dulęba Stanisław ur. 2VI 1909 r.
98. Gruba Walenty I. 39
99. Ciszek Julian ur. 23 II 1925 r.
100. Obara Dionizy ur. 24 VII 1927 r.
101. Przewroski Władysław ur. 6 II 1910 r.
s. Stanisława i Antoniny - brak w spisie
OKBZH
102. Miernik Julia ur.5 X 1887 r. c. Wincentego
i Józefy (w spisach OKBZH Julian)
103. Pająk Irena I. 28
104. Biela Janina I. 27
105. Biela Bogdan I. 4
106. Sanocka Józefa I.40
107. Marcinkowska Emilia I. 38
108. Dzierżyło Janina I. 16
109. Kołomańska Janina I. 3
110. Harabin Katarzyna ur. 26 I 1892 r.
111. Ciszek Józefa I. 45
112. Miązek (Miasek) Anna I. 43
113. Wąsik Kazimiera ur. 2 III 1919r.
114. Krogulec Florentyna ur. 9 VII 1893 r.
115. Krogulec Julian ur. 25 X 1927 r.
116. Krogulec Anna ur. 27 V 1937 r.
117. Krogulec Maria I. 25
118. Materek Maria I. 60
119. Materek Karolina ur. 26 X 1886 r.
120. Materek Stefan I. 8
121. Materek Teresa I. 7
122. Materek Witold I. 2
123. Materek Tadeusz I.2
124. Morawska Florentyna ur. 13 VI 1903 r.
125. Morawski Alfred I. 10
126. Materek Florentyna ur. 14 XII 1891 r.
127. Materek Maria ur. 2 VII 1921 r.
128. Materek Marian I 10
129. NN- mężczyzna
130. Materek Zofia ur. 30 XII 1893 r.
131. Materek Władysław I. 13
132. Obara Maria I. 29
133. Obara Sylwester 9 miesięcy
134. Obara Kazimierz I. 19
135. Obara Apolonia ur. 6 XI 1930 r.
136. Obara Jan I. 9
137. Przeworska Genowefa I. 24
138. Przeworski Wiesław I. 3 s.

139. Przeworski Janusz 6 miesięcy
140. Przeworski Alojzy I. 10
141. Przeworski Marian I. 5
142. Przeworska Wanda I 7.
143. Przeworska Józefa ur. 27 I 1869 r.
144. Miernik Antonina ur. 30 XII 1899 r.
145. Miernik Janina ur. 20 X 1920 r.
146. Więckowska Kazimiera I. 20
147. Więckowska Apolonia I. 72
148. Więckowska Jadwiga ur. 15 X 1873 r.
149. Materek Stefania I. 31
150. Wikło Zenon I. 4
151. Wikło Stanisława I. 30
152. Wikło Antonina ur. 7 I 1886 r.
153. Obara Stefania ur. 5 III 1906 r.
154. Obara Leon ur. 10 IV 1930 r.
155. Obara Marian ur. 29 VI 1928 r.
156. Obara Janina ur. 8 V 1937 r.
157. Obara Zofia I. 32
158. Miernik Maria ur. 6 VIII 1904 r.
159. Miernik Janina I.10
160. Miernik Zofia I.10
161. Miernik Maria ur. 2 VII 1882 r.
162. Miernik Rozalia ur. 19 XII 1927 r.
163. Haba Anna ur. 3VII 1896 r.
164. Haba Maria ur. 3II 1925 r
165. Haba Józef ur. 3 IV 1927 r.
166. Haba Władysław I. 11
167. Haba Zofia ur. 25 IX 1929 r.
168. Dąbrowa Irena I. 22
169. Dąbrowa Elżbieta I 2.
170. Dąbrowa Stefan 9 dni
171. Dupak Piotr ur. 7 V 1890 r.
172. Dupak Rozalia ur. 26 VIII 1892 r.
173. Dupak Stanisława ur. 6 II 1922 r.
174. Dupak Zofia ur. 26 I 1928r.
175. Dupak Janina ur. 14 V 1931 r.
176. Dupak Maria I. 7
177. Michta Rozalia I. 34
178. Michta Rozalia I. 61
179. Michta Alina I. 14
180. Michta Jan I. 4
181. Gołębiowska Józefa u. 1875 r.
182. Gruba Katarzyna ur. 18 XI 1914 r.
183. Gruba Henryk Witold ur. 25 I 1923 r.
184. Gruba Halina I. 12
185. Gruba Henryka I. 10
186. Gruba Barbara I. 7
187. Gruba Elżbieta I. 4
188. Gruba Izabella I.1
189. Imiołek Ignacy ur. 8 VII 1893 r.
190. Imiołek Antonina ur. 10 XI 1894 r.
191. Imiołek Maria ur. 31 VII 1920 r.
192. Grabińska Felicja ur. 17 IV 1900 r.
193. Grabińska Matylda Józefa ur. 11 III 1922 r.
194. Grabińska Katarzyna I. 43
195. Dulęba Helena ur. 27 II 1907 r.
196. Dulęba Wacława ur. 1 II 1930 r.
197. Dulęba Kazimierz I. 7
198. Dulęba Adam I. 68
199. Duda Józef ur. 13 III 1879 r.
200. Duda Stanisława ur. 30 VII 1893 r.
201. Biela Julian Jan I. 27
202. Miazga Franciszka -z Suchedniowa
203. Wikło Stanisława ur.14 X 1910 r. córka
Jana i Anny (w spisach OKBZH Stanisław)
204. Przeworski Arkadiusz s. Stanisława
(zeznanie Bolesława Przeworskiego)

Lista kobiet wywiezionych na roboty przymusowe w dniu 12 lipca 1943 roku.

Kobiety pracujące w gospodarstwach rolnych w Dolnej Saksonii w okolicach Stadthagen i Hanoweru.

1. Banackowska Alfreda (Sztaniec)
2. Gil Janina (Dziwięcka)
3. Gruba Celina (Łutczyk)
4. Gruba Irena (Hamera)
5. Kowalik Michalina (Bukowska)
6. Krogulec Weronika (Janducha)
7. Magdziarz Anna (Karyś)
8. Miernik Celina (Strachowska)
9. Obara Adela (Gryzmułowicz)
10. Rynkowska Zofia (Orlińska)
11. Szampruch Halina (Chomentowska)
12. Wątrobińska Irena (Szubert)

Pracownice Porzellanfabrik Königszelt (Fabryka Porcelany w Jaworzynie Śląskiej)

1. Materek Antonina (Morawska)
2. Materek Daniela Danuta (Wiśniewska)
3. Materek Michalina (Materek)
4. Materek Wiktoria
5. Materek Zofia

1. Wacława Materek (Stępień)

Skierowana do pracy jako pomoc domowa u Oberleutnanta Schupo Gustawa Biela.

Do sierpnia 1943 r. pracowała w Kielcach, po przeniesieniu Biela - do września 1944 r. w Częstochowie.

MICHNIÓW

Pracownicy tartaku w Berezowie.
Wśród nich Stanisław Rynkowski
mieszkaniec Michniowa.
(zbiory prywatne)

Rodzina Wikłów. W środku
seniorzy rodu Paulina i Józef.
(Zbiory prywatne)

Kazimiera i Stanisław Więckowscy.
Z prawej Michalina Tokarczyk.
(Zbiory prywatne)

Władysław Duda zamordowany 12 lipca 1943 r.
Pobyt w Stołpcach 1938 r. (zbiory prywatne)

Ewaryst Grabiński z kuzynem obok źródła
św. Jana 1938 r. (zbiory prywatne)

Franciszek Brzeziński członek Straży Pożarnej 1939 r.
(zbiory prywatne)

Mieszkancki Michniowa na pielgrzymce
w Kalwarii Zebrzydowskiej.
(zbiory Mauzoleum)

Na zdjęciu : Helena Wikło , Krystyna Wikło, Czesława
Grabińska, Julian Wikło. (zbiory prywatne) 1940r.

Jan Roman Materek z żoną i dziećmi zdjęcie
z lat międzywojennych. (zbiory prywatne)

Na zdjęciu Longin Wikło i Waldemar
Gruba około 1940 r.
(zbiory prywatne)

Żołądek Anna z synem Tadeuszem
i Jerzym, (pierwsza z prawej)
i Kazimiera Wikło z córką Teresą
(zbiory prywatne) około 1942 r.

Członkowie Straży Pożarnej wraz z rodzinami 1935 r. (zbiory prywatne)

Dzieci wraz z nauczycielem ze szkoły w Michniowie (w drugim rzędzie w środku Irena Gruba) lata trzydzieste.
(zbiory prywatne)

Kennort Miasto wystawienia Kreish. Starostwo powiat. Kennnummer Numer rozpoznawczy Gültig bis Ważne do Name Nazwisko Geburtsname (b. Ehelich) Nazwisko panieńskie (b. młodości) Vorname Imię Geboren am Urodzony (a) w d. Geburtsort Miasto urodzenia Kreish. Starostwo pow. Land Kraj Beruf Zawód Religion Wyznanie Besondere Kennzeichen Szczególne znaki rozpoznawcze	 Umschreibung des Kennkarteninhabers Pełna posiadaczka karty rozpoznawczej den dnia Ausstellungsbehörde Władza wystawiająca Umschreibung des anstehenden Beamten Pełnia obowiązującego urzędnika	AMTLICHE VERMERKE UWAGI URZĘDOWE Der Kennkarteninhaber wohnt Posiadacz karty rozpoznawczej mieszka in w Kreish. Starostwo powiat. Dienstiegel Pieczęć służbowa Unterschrift der Meldebehörde Podpis urzędu meldunkowego ob od in w Kreish. Starostwo powiat. Dienstiegel Pieczęć służbowa Unterschrift der Meldebehörde Podpis urzędu meldunkowego ob od in w Kreish. Starostwo powiat. Dienstiegel Pieczęć służbowa Unterschrift der Meldebehörde Podpis urzędu meldunkowego ob od in w Kreish. Starostwo powiat. Dienstiegel Pieczęć służbowa Unterschrift der Meldebehörde Podpis urzędu meldunkowego
---	---	---

Der **Duda Ferdynand** ist Angehöriger
 der Freiwilligen Feuerwehr in **Michniów** jest członkiem
 Ochotniczej Straży Pożarnej w
 Er ist berechtigt sich zur Ausübung der Obliegenheiten für den Feuerlöschdienst zur
 Okazieciel uprawniony jest w czasie wykonywania służby do swobodnego ruchu nazewnątrz
 Tags und Nachtzeit frei zu bewegen und Feuerwehruniform zu tragen.
 w dzień i w nocy, oraz do noszenia munduru Straży Pożarnej
 Der Obengenannte — bei Verheirateten auch die Ehefrau — ist auf Grund der Veror-
 Wyżej wymieniony a także jego żona nie może na podstawie zarządzenia Generalnego Guber-
 natora z dnia 9. V. 1940 r. Abtlg 1 Nr 4477 40 bei erforderlicher
 natora z dnia 9. V. 1940 r. Abtlg 1 Nr 4477 40 być użyty do pracy przymusowej tylko w miej-
 Arbeitsleistung ~~...~~ nur an seinem Wohnort zu verwenden.
 scu swego zamieszkania.

Gültigkeitsdauer bis 31. XII 1942
Ważność legitymacji do

Das Arbeitsamt in Kielce I. A.
Der Kreishauptmann in Kielce

Kielce, den 15. IV 1942

Kennort Miasto wystawienia Kreish. Starostwo powiat. Kennnummer Numer rozpoznawczy Gültig bis Ważne do Umschreibung des Kennkarteninhabers Pełna posiadacz karty rozpoznawczej Kennkarte ausgestellt am Karta rozpoznawcza wystawiona d. Der Antragsbehörde übersandt am Wykazana władzy, zobowiązującej się w dniu	Sushechniów Kielce 2339 23 Juni 1943 23 Juni 1943 23 Juni 1943
---	---

Dokumenty mieszkańców Michniowa.

Grupa polskich robotników przymusowych w Euskirchen.
W mundurze z literą „P” Władysław Wikło z Michniowa

Jeńcy polscy pracujący w gospodarstwie rolnym w śródtku Władysław Wikło 1940r .

Jan Matek żołnierz kampanii wrześniowej.
Jeniec i robotnik przymusowy. W lipcu 1943 powrócił
z niewoli. W sierpniu zatrzymany przez żandarmerie
i wysłany do obozu pracy Halle.

Władysława i Feliks Fagasińscy, Kleczew
1935 r. Ukrywali się w Michniowie
pod zmienionym nazwiskiem Daniłowscy.
Aresztowani w dniu 12 lipca 1943r.
Zmarli w obozie koncentracyjnym
w Auschwitz. Obok stoi Czesława
Błaszowska (w płaszczu).

Leśniczówka w Michniowie 1942 r. Marta Chęcińska z Poznania, leśniczy Władysław Michalski, Julianna Michalska, z przodu na schodach siedzi Irena Kampf (siostra Julianny Milde-Michalskiej).

Na schodach leśniczówki: Jerzy Kolendo, Julianna Kolendo (Michalska), Mieczysław Kolendo, Janka Prelówna, Szczepan Arendarski leśniczy (po śmierci Michalskiego X. 1942 r.), Irena Kampf.

Od lewej: Henryk Materek (w kamizelce)
 Feliks Obara, Hieronim Błaszowski
 vel Kaczmarek, Helena Głodzikówna
 - nauczycielka, Marian Materek,
 Wacław Materek. (zbiory Mauzoleum)

Lato 1937 r., Bydgoszcz. Od prawej:
 Hieronim Błaszowski, jego syn Jerzy,
 żona Hieronima - Czesława, Halina Jarecka,
 Adam Fabiszak (zamordowany przez
 Niemców w Dachau) i jego żona Janina
 (siostra Czesławy Błaszowskiej).

Zarząd Gminy
 Suchedniów
 pow. Kielce
 Nr.27/67/45

Suchedniów dnia 8.5.1946 r.

Z a ś w i e d c z e n i e .

Zarząd Gminy niniejszym zaświadcza, że sp. Hieronim Błaszowski pełniący obowiązki pracownika w tut. Zarządzie Gminy w czasie od 1 maja 1941r. do 12 lipca 1943r. w charakterze kierownika rachuby. -Dnia 12 lipca 1943r. został żywcem spalony przez gest po i zandamierię niemiecką w czasie pacyfikacji wsi Michniowa, której to wsi w tym czasie walczyli.

Wspominany do chwili śmierci brał czynny udział w Ruchu Podziemnym, współpracował wraz z innymi mieszkańcami wsi Michniów udzielając wywiadu oddziałowi Armii Krajowej, który znajdował się w lesie w odległości 1/2 km. od Michniowa.-

Stąd wytopili wiedzą niemiecką oświadczył wyżej pomco A.B. przez mieszkańców gromady Michniów w dniu 12 lipca 1943r. nastąpiła pacyfikacja wsi Michniów w której to w wyniku niemieckiej pacyfikacji Hieronim Błaszowski został żywcem spalony.-

W ó j t: /-/podpis niecałkowy

M.P.

Marian Rynkowski
 - mieszkaniec Michniowa,
 więzień obozu w Oświęcimiu.

Akt zgonu. (zbiory Muzeum Obozu Auschwitz - Birkenau)

11259/1943 (757) C¹

Auschwitz, den 10. März 1943

Der Techniker Marian Rynkowski

katholisch

wohnhaft Michniow Nr. 102, Kreis Kielce

Ist am 26. Februar 1943 um 18 Uhr 25 Minuten

in Auschwitz, Kasernenstrasse verstorben.

Der Verstorbene war geboren am 15. August 1914

in Michniow

(Standesamt _____ Nr. _____)

Vater: Bronislaw Rynkowski

Mutter: Marianna Rynkowski geborene Pawlicak

Der Verstorbene war nicht verheiratet

Eingetragen auf mündliche schriftliche Anzeige des Arztes Doktor der

Medizin Kitt in Auschwitz vom 26. Februar 1943

Der Anzeigende _____

Vorgelesen, genehmigt und _____ unterschrieben.

Die Übereinstimmung mit dem Erstbuch wird beglaubigt.

Auschwitz, den 10. 3. 1943

Der Standesbeamte Der Standesbeamte

In Vertretung In Vertretung

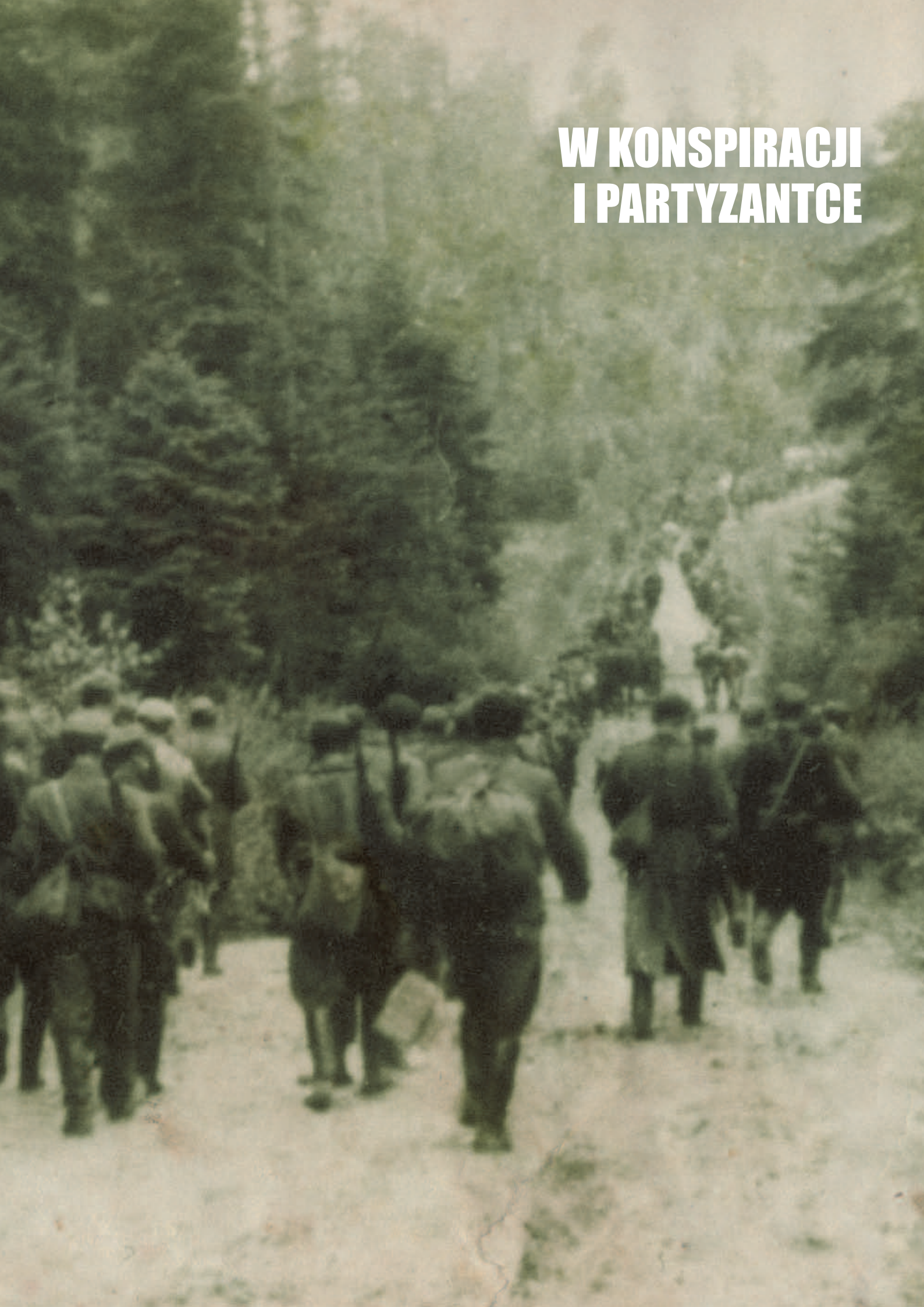
Quakernack

Todesursache: Akuter Magendarmkatarrh

Eheschliessung des Verstorbenen am _____ in _____

(Standesamt _____ Nr. _____)

**W KONSPIRACJI
I PARTYZANTCE**

Por. Hipolit Krogulec „Albiński” - organizator ZWZ-AK w Michniowie i kielecko-radomskim okręgu „Jodła”

Stefan Obara „Stefan” członek ZWZ, pełnił funkcje komendanta Plutonu Michniowskiego. Żołnierz AK, w zgrupowaniu „Ponurego” zginął 17 stycznia 1944r.

Od lewej „Szort” - Tomasz Waga „Szach” - Julian Materek „Dzik” - Marian Świdorski. Materek był kwatermistrzem oddziały AK Ponurego i Nurta

Marian Materek „Komar” ZWZ-AK placówka Tartak, pluton Kuźnia. Zginął 7. sierpnia 1943 r. w Woli Grójeckiej koło Ćmielowa.

Teofil Obara „Teoś”. Żołnierz ZWZ-AK kronikarz oddziału autor „Dziennika z Wykusu”

Por. „Nurt” - Eugeniusz Gedymin Kaszyński, z-ca „Ponurego”, d-ca 1 Zgrupowania. Od stycznia 1944 r. - dowódca Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich AK. W czasie Akcji Burza - dowódca I bat. 2pp. Leg. AK, następnie d-ca tego pułku. Zdjęcie wykonane 11 czerwca 1943 r. na Wykusie przez „Jerzego” - Feliksa Konderkę,

Komendant Świętokrzyskich Zgrupowań Partyzanckich Armii Krajowej szef „Kedyw-u” okręgu Radomsko - Kieleckiego AK por./mjr. Jan Piwnik - „Donat-Ponury”, cichociemny. Jeden z pierwszych skoczków spadochronowych. Skok do kraju w nocy z 7/8 listopada 1941 roku. Lot nr 1. Zginął w ataku na bunkier niemiecki pod Jewłaszami w nowogródzkiem 16 czerwca 1944 r.

Część dowództwa Zgrupowań. Stoją od lewej: plut. „Listek” NN – ordynans komendanta, por. „Nurt”, ppor. „Rafał - Mocny”, komendant „Ponury”, por. „Mariański”, por. „Jurek”, ppor. „Grot”, ppor. „Motor” agent niemiecki, Siedzą od lewej: ppor. „Witek”, por. „Czarka”, pchor. „Stefanowski” – Albin Hopp, ppor. „Antoniewicz”.

27 listopada 1943 r. Szczytniak. Na zdjęciu widoczni od lewej - por. „Szary” - Antoni Heda, por. „Mariański”, „Eliza” - E. Pałac, „Ikar” - Stanisław Moćko - wychowanek por. „Mariańskiego”, por. „Jurek”.

Oficerowie Zgrupowań - od lewej - ppor. „Rafał - Mocny” - Rafał Niedzielski, najmłodszy cichociemny - d-ca plutonu w 2 Zgrupowaniu por. „Robota”, por. „Jurek” - Wł. Czerwonka, ppor. „Witek” - Wincenty Wali-górski - oficer wywiadu, z fajką por. „Czarka” - Jan Rogowski, cichociemny, por. „Mariański” i ppor. „Robot” - Waldemar Mariusz Szwiec - d-ca 2 Zgrupowania - rejon operacyjny Końskie.

W górnym rzędzie od lewej - por. „Jurek”, por. „Mariański”, sierż. „Zawada”, poniżej ppor. „Stefan” - Stefan Obara, „Eliza” - E. Pałac, por. „Wilczyński” NN. Pozostali dwaj nierozpoznani.

W dniu 11 lipca 1943 r. na Świętokrzyskim Wykusie miała miejsce uroczysta przysięga w Zgrupowaniach Partyzanckich Armii Krajowej „PONURY”. Na uroczystą przysięgę przybyli licznie przedstawiciele Komendy Okręgu, żołnierze okolicznych placówek oraz kapłan. Na widocznej fotografii utrwalono moment powitania księdza kapelana przez komendanta „Ponurego” - por. Jana Piwnika. W tle widoczny jest zastępca „Ponurego” a równocześnie dowódca 1 Zgrupowania por. „Nurt” - Eugeniusz Gedymin Kaszyński.

Moment powitania księdza Majeckiego przez dowódcę Ochrony Radiostacji „Inspektora Jacka” - Jana Kosińskiego. W środku stoi kwatermistrz „Szach” - Julian Materek. Zasłonięty głową „Inspektora Jacka” „Dr Zan” - Kazimierz Łotkowski.

Msza św. na Wykusie 11 lipca 1943 r.

Partyzancki obiad w dniu uroczystej przysięgi. Widoczni od lewej - por. „Albiński” - Hipolit Krogulec, wcześniejszy szef Kedywu Okręgu Radomsko - Kieleckiego Armii Krajowej, łączniczka „Ewa” - Janina Głowicka, kucharz „Pik” - NN, „Marta” - Maria Starosz-Krogulec. Tyłem siedzi „Ks. Robak” - Marian Majecki, komendant „Ponury”, łączniczka „Jutrzenka” - Czesława Białek.

Siedzą od lewej - por. „Grot”, ppor. „Michał” - Jerzy Cybulski, „Gomułka” - Józef Toporkiewicz, stoi „Baca” - Mieczysław Cebula, „Lawina” - Czesław Stankiewicz, por. „Nurt”, z tyłu w furazerce ppor. „Dzik” - Marian Świdorski, „Inspektor Jacek” - Jan Kosinski, z papierosem NN, ppor. „Krótki” - Józef Kempniński, stoi por. „Albiński” - Hipolit Krogulec.

Zgrupowanie w marszu ubezpieczonym. Zgrupowanie „PONURY” w lecie 1943 r. było najliczniejszą siłą antyhitlerowską w całej okupowanej Europie.

26 października 1943 r. dostarczono na Wykus ostatnią partię suchedniowskich stenów 21 sztuk. Zdjęcie to wykonano na krótko przed obławą 28.10.1943 r. Od prawej widoczni: komendant „Ponury”, por. „Bazylewicz” - Stefan Nawrocki, pchor. „Andrzej” Andrzej Gawroński, za nim „Marcysia” Emilia Malessa - żona „Ponurego”, „Leszek Biały” - Lech Zahorski, „Broniek” - Bronisław Sianoszek, „Kolicik” - Julian Świtek, NN.

PACYFIKACJA

Pacyfikacja. Niemcy przed akcją w Michniowie. (zbiory IPN delegatura Kielce)

Aresztowania - w rowie leżą zatrzymani mężczyźni (zbiory IPN delegatura Kielce)

Płonący dom Materka. (zbiory IPN delegatura Kielce)

Płonąca gajówka Władysława Wikło. (Zdjęcie wykonane przez Mariana Piłsudskiego .
(zbiory IPN delegatura Kielce)

Całkowicie spalona wieś.
Zdjęcia wykonane przez
Mariana Piłsudskiego.
(zbiory IPN delegatura Kielce)

Tłące się zgliszcza domu Obarów.
(zbiory IPN delegatura Kielce)

Szczałki ludzkie w zgliszcach zagrody Walentego Dulęby. Zdjęcie wykonane przez Mariana Piłsudskiego. (zbiory IPN delegatura Kielce)

Ofiary pacyfikacji. Zdjęcie wykonane przez Mariana Piłsudskiego. (zbiory IPN delegatura Kielce)

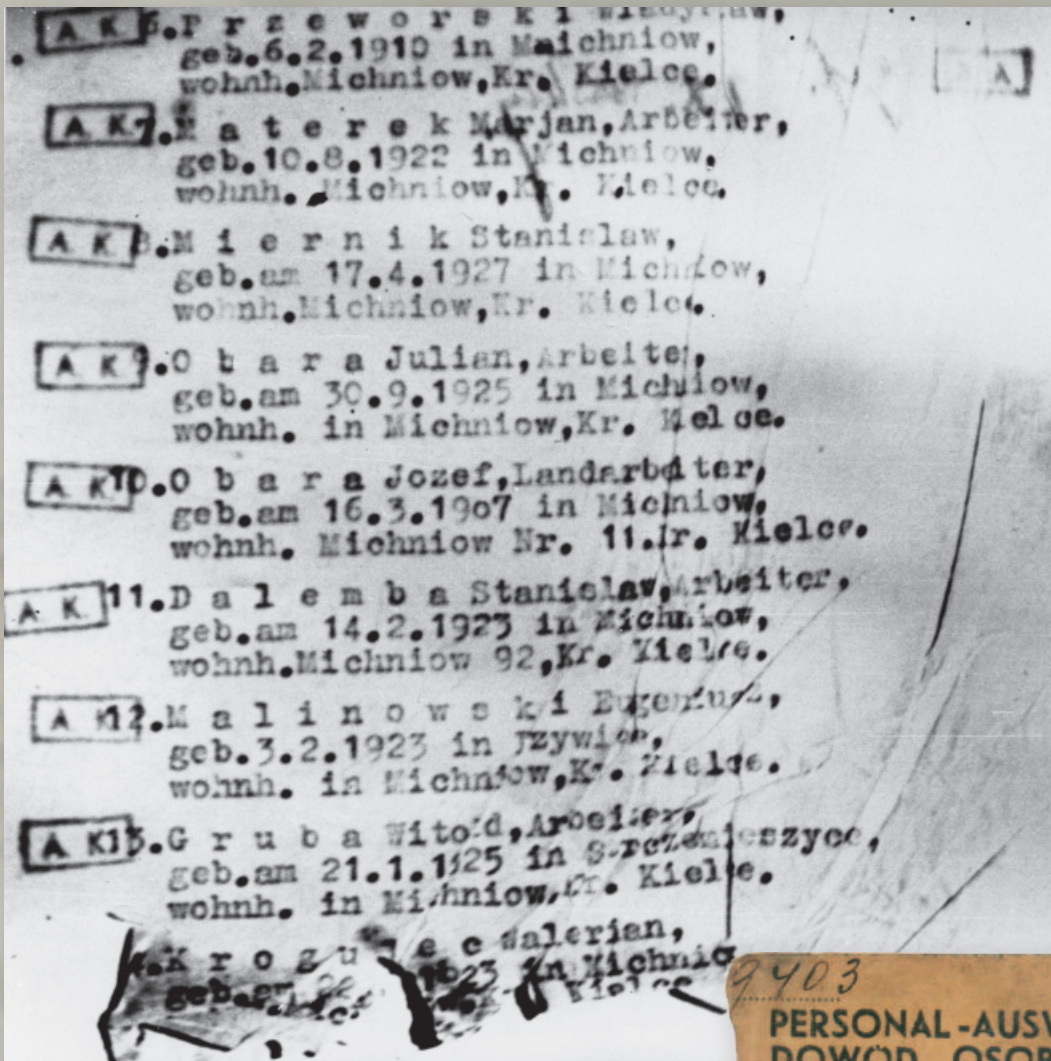

Michniów wiosna 1943r.

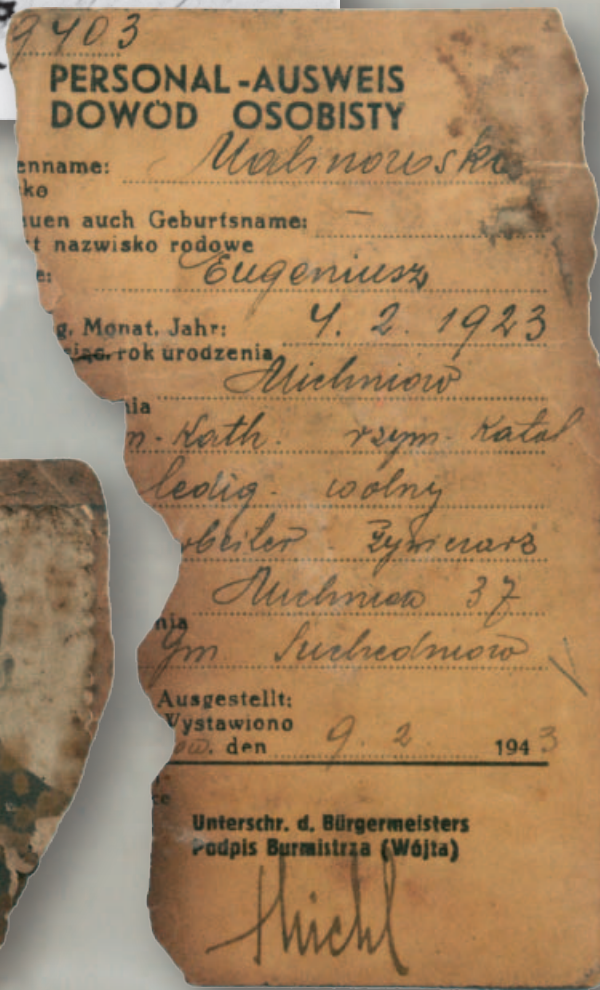

Michniów 14 lipca 1943r.

Ciało dziecka spalonego w czasie pacyfikacji. (zbiory IPN delegatura Kielce)

Fragment listy którą posługiwali się Niemcy podczas pacyfikacji wsi 12 lipca 1943 r. (zbiory IPN Kielce)

Nadpalony Dowód Osobisty i zdjęcie Eugeniusza Malinowskiego. (zbiory Mauzoleum)

DEUTSCHES REICH

WIĘZNIENIA, OBOZY ROBOTY PRZYMUSOWE

ARBEITSBUCH
FÜR AUSLÄNDER

DEUTSCHES REICH

ARBEITSBUCH
FÜR AUSLÄNDER

er der
Groß-
m Kampf
e glückliche
m Raum. Der
abe und Aus-
anken beruht sein
persönliche Haltung.

ACHTIGTE

AR
FÜ
(VERC

N

Wynosażenie" więzienia kieleckiego:
z wieżyczki strażniczej i „kibel” z jednej z cel.
(IPN Kielce)

„Wynosażenie” – rodzaj pałki do przesłuchań” stosowany w śledztwach przez Gestapo :
pałka do bicia , usztywniona drutem.
pałka do łamania kości i miażdżenia palców
„Włócznia” – rodzaj pejcza oprawiony w skórę byka.
„Włócznia”
„Włócznia” – wy bat wykonany ze sprężynującego węża.
„Włócznia” – pałka do bicia z metalową główką.
„Włócznia” – pałka obciążona gumą z kulką na końcu.
(IPN Kielce)

Władysław Krogulec aresztowany 12 lipca 1943 roku.
Fotokopia opinii o Władysławie Krogulcu s. Ignacego wydana
przez kieleckie gestapo po przesłuchaniu w dniu 28 VII 1943r.
Krogulec wyszedł z więzienia dzięki łapówce.

Kielce, den 28.7.43

Schlussbericht.

Seit längerer Zeit ist Krogulec als Waldarbeiter bei der Försterei in Michniow beschäftigt und führte seinen Beruf in der Waldgegend von Michniow durch. K. gibt in seiner Vernehmung an, nie einen Banditen in dieser Gegend gesehen zu haben, was aber nicht glaubhaft erscheint, da in dieser Gegend in der letzten Zeit von Bandengruppen sehr heimgesucht wurde. Trotz mehrmaligen Vorhalten war K. zu einem Geständnis nicht zu bewegen. Es ist jedoch unzweifelhaft, dass er zu den Banden hielt bzw. diese in irgend einer Form begünstigt hat. Insbesondere hat er es verschwiegen, dass dicht an Michniow gelegene Bandenlager der Behörde zur Kenntnis zu bringen.

Ich schlage vor K. in ein Kl. zu überführen.

S. Ignacego
SS-Oberscharführer.

Fotokopia opinii o Władysławie Krogulcu s. Ignacego, wydanej
przez Gestapo w Kielcach po przesłuchaniu go w dniu 28 lipca 1943r.

Tłumaczenie

Kielce dnia 28.VII.1943 r.

OPINIA

Od dłuższego czasu Krogulec zatrudniony był jako robotnik leśny w leśnictwie Michniów i pracował w lasach w pobliżu Michniowa. Krogulec podał w swoich zeznaniach, że nigdy w okolicy nie widział żadnego bandyty, co nie wydaje się być prawdą, gdyż okolica ta w ostatnim czasie bardzo często nawiedzana była przez grupę bandytów. Pomimo kilkakrotnych prób nie można było Krogulca zmusić do zeznań.

Pomimo to nie ma wątpliwości, że Krogulec należał do band, ewentualnie wspierał je w jakiejś formie. W szczególności przemilczał, że w pobliżu Michniowa znajdował się obóz bandycki i nie zameldował o tym władzom.

Proponuję odesłać Krogulca do obozu koncentracyjnego.

SS - Oberscharführer

KL: Birkenau

Polen

Häftl.-Nr.

134 Polen Schutz

80606

Häftlings-Personal-Karte

Fam.-Name: Krogulca Überstellt Personen-Beschreibung:
 Vorname: Kazimir am: an KL. Grösse: 165 cm
 Geb. am: 16.2.24 in Michow Gestalt: mittel
 Stand: led. Kinder: - am: an KL. Gesicht: oval
 Wohnort: am: an KL. Augen: braun
 Strasse: am: an KL. Nase: gerade
 Religion: r.k. Staatsang.: eh. Polen Mund: klein
 Wohnort d. Angehörigen: am: an KL. Ohren: oval
K. Johann, Paraszow, Krs. Zähne: vollständig
Starachowice am: an KL. Haare: schwarz
 Eingewiesen am: 29.7.43 durch: an KL. Sprache: poln.
 durch: Sipo Radom am: an KL. Bes. Kennzeichen: -
 in KL.: Birkenau Grund: Opfer d. v. deutschen Schutz Entlassung:
 Vorstrafen: auf. keine am: durch KL.: Charakt.-Eigenschaften:
 mit Verfügung v.: Sicherheit b. Einsatz:

Strafen im Lager:

Grund: Art: Bemerkung:
 Körperliche Verfassung:

KL/5/4. 4B - 500000

24784

Erlerner Beruf: zuletzt ausg. Beruf: Zimmermannlehrling Arbeitsbuch-Nr.:
 Berufsguppe: B

Ausgebildet in der Zeit (Ausbildungslehrgang)
 als Lehrling im KL.....

Eingesetzt		als	bei
1. vom	<u>11.10.43</u>	bis	als <u>Z. Gehl.</u> bei <u>Handwerk</u>
2. "	<u>15.10.43</u>	"	"
3. "	<u>15.10.43</u>	"	"
4. "	<u>28. AUG. 1043</u>	"	" <u>Handwerk</u>
5. "	<u>28. AUG. 1043</u>	"	" <u>Handwerk</u>
6. "	"	"	"
7. "	"	"	"
8. "	"	"	"
9. "	"	"	"
10. "	"	"	"
11. "	"	"	"
12. "	"	"	"
13. "	"	"	"
14. "	"	"	"
15. "	"	"	"
16. "	"	"	"
17. "	"	"	"
18. "	"	"	"
19. "	"	"	"
20. "	"	"	"

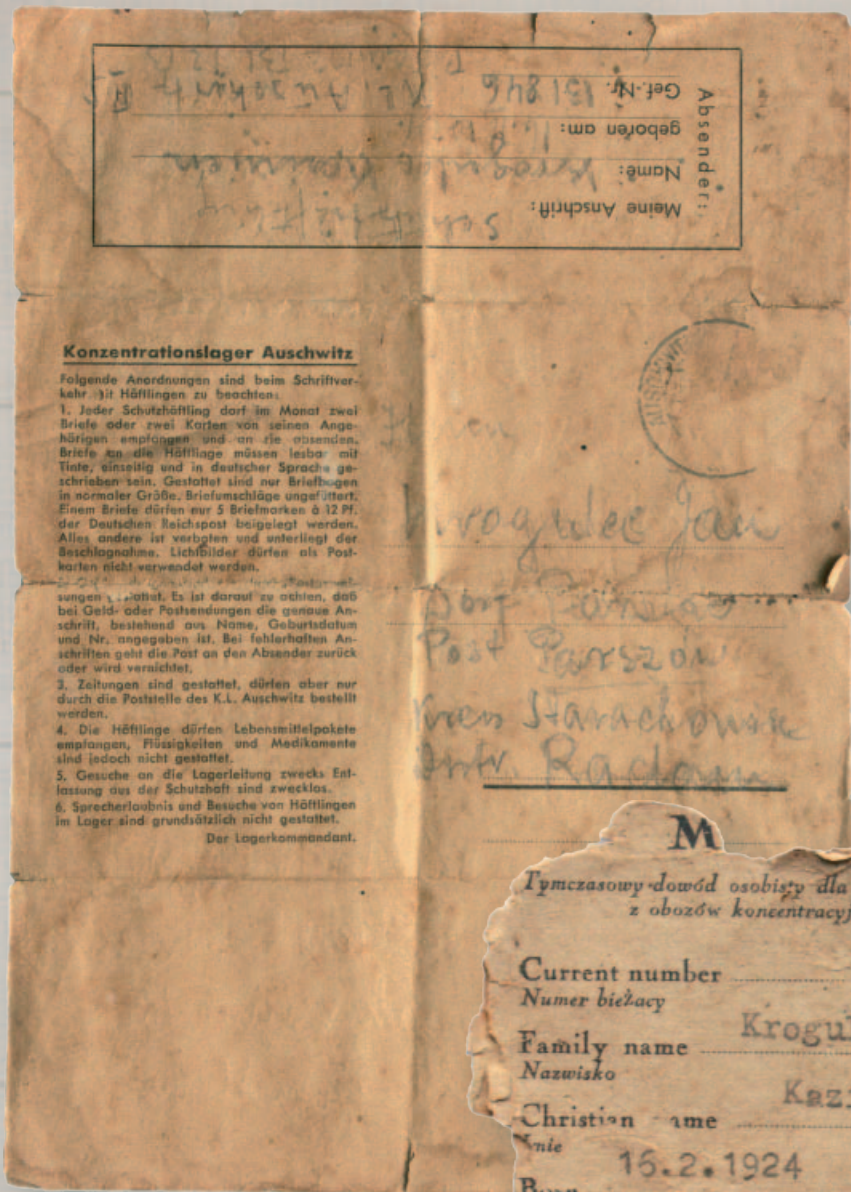
Nr. Inv. 74981
 549-D-Mau-30/12211

24785

Zimmermann
Lehrer

Karta personalna Kazimierza Krogulca zbioru Muzeum Auschwitz.

List Kazimierza Krogulca
z obozu Auschwitz

Zdjęcie i fragment tymczasowego dowodu osobistego dla byłych polskich więźniów politycznych z obozu koncentracyjnego Mauthausen –Gusen.

Nr. 35254/1943

448

C¹

Auschwitz, den 31. Dezember 1943

Die Wladysława Danilowski geborene Panczyk
katholisch

wohnhaft Michniow Brl, Kreis Kielce

ist am 18. Dezember 1943 um 10 Uhr 50 Minuten

in Auschwitz, Kasernenstrasse verstorben.

Die Verstorbene war geboren am 22. April 1903

in Foreba, Kreis Posen, Warthegau

(Standesamt Nr.)

Vater: Jan Panczyk

Mutter: Antonina Panczyk geborene Mazur, wohnhaft in

Kleczew

Die Verstorbene war nicht verheiratet mit Feliks Dar

Eingetragen auf mündliche - schriftliche - Anzeige
des Arztes D
Medizin Rohde in Auschwitz vom 18. Dezember 1943

Anzeigende

Vorgelesen, genehmigt und

Die Übereinstimmung mit dem
Erstbuch wird beglaubigt.

Auschwitz den 31. 12. 1943

Der Standesbeamte
in Vertretung

Der Standesbeamte
in Vertretung
Kristan

Todesursache: **Uremie**

Eheschließung der Verstorbenen am in

(Standesamt Nr.)

des Betriebes
oder der
Abteilung

a) Tag des
Beginns der
Beschäftigung

b) Beschäftigung
genehmigt bis

Akty zgonu małżeństwa
Danilowskich (Fagasińskich)
(Zbiory Muzeum w Auschwitz-Birkenau)

Nr. 35736/1943

1230

C¹

Auschwitz, den 31. Dezember 1943

Der Lehrer Feliks Danilowski
katholisch

wohnhaft Michniow, Kreis Kielce

ist am 17. Dezember 1943 um 19 Uhr 00 Minuten

in Auschwitz, Kasernenstraße verstorben.

Der Verstorbene war geboren am 18. November 1893

in Cegielnia, Kreis Konin

(Standesamt Nr.)

Vater: Antoni Danilowski, zuletzt wohnhaft in
Adamow

Mutter: Pelagia Danilowski geborene Grzegorzynski,
zuletzt wohnhaft in Kalinowiec

Der Verstorbene war nicht verheiratet mit Władysława
Danilowski geborene Panczyk

Eingetragen auf mündliche - schriftliche - Anzeige
des Arztes Doktor
der Medizin König in Auschwitz vom 17. Dezember 1943

Anzeigende

Vorgelesen, genehmigt und unterschrieben

Die Übereinstimmung mit dem
Erstbuch wird beglaubigt.

Auschwitz den 31. 12. 1943

Der Standesbeamte
in Vertretung

Der Standesbeamte
in Vertretung
Kristan

Todesursache: **Herzschwäche**

Eheschließung der Verstorbenen am in

(Standesamt Nr.)

Życiorys.

Urodziłem się 25-IV-1915 r. w wsi Mielnica, gmina Suchanów, powiat Kielce, powiat Jan i Flusznyma z Mielnic. W 7-ym roku życia rozpocząłem naukę w Szkole Podstawowej w Mielnicy, gdzie ukończyłem 4-ty klasę. 17-XI-1934 r. ukończyłem naukę za Stefana Modraka, przy czym miałem troje dzieci, które żyły do 1943 r. 12-VII-1943 r. zostałem ewakuowany wraz z matką i wywieziony do obozu w Łowiczynie. Następnie troje zostało spalane 13-VII-43 r. w czasie pacyfikacji wsi Mielnicy. W Łowiczynie przebywałem miesiąc, potem skończyłem naukę w obozie w Krawcowie, następnie do Lipska, gdzie pracowałem w fabryce do kwietnia 45 r. Potem przeszedłem do obozu w Krawcowie i Lipska do Saksonii, gdzie dzięki pomocy krewnych zostałem ewakuowany 4-V-1945 r. Po powrocie do Kroju 14-VII-45 r. zostałem zgłodzony z moją rodziną, nie mając wyjścia do ojca, gdyż matka z obozu nie powróciła i żadnych wiadomości nie ma mimo wszelkich poszukiwań. Za okresy resztam w troje, matka, i niedzielną, najmniej zdrowia i żadnej pomocy znajduję się w różnych warunkach materialnych.

Mielnica dn. 12/5-49 r.

Matecz. Zofia.

Jan Kowalik aresztowany po pacyfikacji wsi więźni KL Auschwitz i Buchenwaldu. Zmarł z wycieńczenia w drodze powrotnej z obozu.

Odręcznie spisany życiorys Zofii Matecz

Lista więźniów przewiezionych do KL Buchenwald. Na liście Wiktor Wikło z Michniowa

- 12 -		352	1. Oktober 1944.
18.	5.01	Kijow	Arzt
8.	7.17	Grobow	Schuhmach. Stpo. Graz
14.	12.19	Sulkowice	Schmid Stpo. Wien
26.	5.06	Litzmannst.	Friseur Stpo. Schröt.
15.	2.20	Krakau	Techn. SD. Krakau
22.	1.14	Warschau	Dachdecker Stpo. Warsch.
16.	8.11	Ostrow Maz.	Zimmern. SD. Warschau
9.	3.02	Gielow	Arbeit. SD. Radom
15.	8.24	Falocin	St. Fleisch. Stpo. Oppeln
3.	9.13	Poraba	Drucker Stpo. Lemberg
25.	1.12	Kazimierz Dol.	Tischl. SD. Lublin
10.	7.09	Radocza	Bauer Stpo. Kattow.
29.	4.24	Lemberg	Kellner Stpo. Lemberg.
1.	8.10	Litzmannst.	Techn. Stpo. Hohens.
7.	12.28	Sosnowiec	Schuhmach. Stpo. Dresden
20.	5.01	Brzesc a. Bug	Chemik. Stpo. Lemberg
14.	8.05	Glowikow	Schmid Stpo. Radom
15.	3.08	Michniow	Tischler -,-
23.	11.26	Warschau	Arbeit. Pins. Kado 9
6.	4.19	Jedrzejow	Elektr. Stpo. Warschau
10.	0.06	Wlosowice	Bauer Stpo. Stettin
30.	5.14	Kawodrza Gorna	Schuhmach. Stpo. Rad.
1.	10.02	Esulejka	Zimmern. Stpo. Kattow.
1929		Dabrowica	Arbeit. Stpo. Radom
21.	6.09	Tilno	Bautechn. S D. Krakau
16.	4.19	Kalisch	Tischler Stpo. Litzm.
13.	9.26	Radom	Instal. SD. Radom
15.	12.03	Nieledwia	Landarb. Stpo. Kattow.
1.	8.09	Warschau	Angest. Stpo. Radom
16.	11.95	Warschau	Kaufm. Stpo. Litzm.
12.	7.22	Litzmannst.	Zimmern. S D. Radom
18.	7.07	Dabrowica	Baunter SD. Warschau
1.	11.96	Transburg	Bauer -,-
13.	8.22	Wandow	Zimmern. Stpo. Warschau
9.	3.23	Piotrkow	Dachdecker Stpo. Litzm.
28.	9.07	Krakau	Friseur SD. Krakau
17.	3.06	Zdunaka-Woza	Schneid. Stpo. Litzm.
1.	5.00	Babsk	Landwirt Stpo. Radom
5.	10.02	Kedzierak	Schuhmach. Stpo. Minsk
1.	1.17	Tschanstochau	Giesser Stpo. Krak.
14.	3.14	Mogila	Maurer Stpo. Krakau
16.	9.17	Ujejsce	Tischler Stpo. Kattow.
8.	1.23	Grandenz	Fräser
22.	1.14	Bransk	Zimmern. Stpo. Warschau
31.	3.10	Babice	Landarb. Stpo. Kattow.
9.	8.26	Wieliczka	Tischler Stpo. Krakau
9.	3.19	Krosno-Bialobrz.	Zimmern.
30.	9.12	Warschau	Bautechn. Stpo. Litzm.
18.	2.25	Wojnowice	Schuhmach. Stpo. Radom
12.	6.23	Jablonna	Tischler Stpo. Minsk
9.	4.06	Lomza	Zeichner Stpo. Warsch.
1.	10.04	Warschau	Maurer -,-
5.	3.07	Warschau	Automech. SD. Radom
15.	7.05	Warschau	Sattler SD. Warschau
14.	11.06	Piotrkow	Zimmern. Stpo. Radom
7.	1.96	Gr. Broko	Landmann Stpo. Litzm.
5.	5.19	Bialystok	Arbeit. Stpo. Warsch.
25.	12.10	Kozy	Maler Stpo. Posen
4.	4.11	Warschau	Maurer Stpo. Warsch.
27.	8.06	Mszonow	Maurer -,-

Name

2
Art des Betriebes
oder der
Betriebsabteilung

3
a) Tag des
Beginns der
Beschäftigung
b) Beschäftigung
genehmigt bis

a)

b)

a)

b)

a)

b)

a)

b)

a)

b)

ARBEITSBUCH
FÜR AUSLÄNDER

<p>4</p> <p>Art der Beschäftigung (möglichst genau angeben)</p>	<p>5</p> <p>a) Tag der Beendigung der Beschäftigung</p> <p>b) Bescheinigung des Arbeitsamts</p>	<p>6</p> <p>Unterschrift des Unternehmers</p>
	<p>a)</p> <p>b)</p>	
	<p>a)</p> <p>b)</p>	
	<p>a)</p> <p>b)</p>	
	<p>a)</p> <p>b)</p>	
	<p>a)</p> <p>b)</p>	

1 Name und Sitz des Betriebes (Unternehmens) (Firmenstempel)	2 Art des Betriebes oder der Betriebsabteilung	3 a) Tag des Beginns der Beschäftigung
		b) Beschäftigung genehmigt bis
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)

ARBEITSBUCH

FÜR AUSLÄNDER

4 Art der Beschäftigung (möglichst genau angeben)	5 a) Tag der Beendigung der Beschäftigung b) Bescheinigung des Arbeitsamts	6 Unterschrift des Unternehmers
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	

1 Name und Sitz des Betriebes (Unternehmens) (Firmenstempel)	2 Art des Betriebes oder der Betriebsabteilung	3 a) Tag des Beginns der Beschäftigung
		b) Beschäftigung genehmigt bis
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)

ARBEITSBUCH

FÜR AUSLÄNDER

4 Art der Beschäftigung (möglichst genau angeben)	5 a) Tag der Beendigung der Beschäftigung b) Bescheinigung des Arbeitsamts	6 Unterschrift des Unternehmers
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	
	a) b)	

1 Name und Sitz des Betriebes (Unternehmens) (Firmenstempel)	2 Art des Betriebes oder der Betriebsabteilung	3 a) Tag des Beginns der Beschäftigung
		b) Beschäftigung genehmigt bis
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)
		a)
		b)

ARBEITSBUCH

FÜR AUSLÄNDER

PAMIĘĆ

Krogulec,
ki .

Wystawy w Domu Pamięci Narodowej (zbiory Mauzoleum)

Wystawa „Wołyń -ziemia znaczone polską krwią”

Wystawa „Michniów 12 -13 VII 1943r.”

Wystawa „Michniów -symbol pamięci” w Sejmie RP 2006 r.

Otwarcie wystawy „Zaplute Karły Reakcji. Polskie podziemie niepodległościowe po 1944 r.” – BEP IPN Lublin.
Młodzież oprowadza sędzia Andrzej Jankowski – IPN Kielce. Michniów 2009 r.

Mogiła ofiar pacyfikacji Michniowa.

Krzyż wsi Borów gmina Annapol
w michniowskim mauzoleum.

Wykus .Kapliczka w zimowej i letniej szacie .

Kapliczka św. Barbary.
Przy drodze z Michniowa do Wzdółu.

Kamień Michniowski.

Michniowskie kapliczki.

Projekt rozbudowy
Mauzoleum Martyrologii
Wsi Polskich w Michniowie
autorstwa Mirosława Nizio.

Tomasz Domański – ur. 1980 r.; dr historii, pracownik Biura Edukacji Publicznej IPN – KŚZpNP Oddział w Krakowie – Delegatura w Kielcach; absolwent Akademii Świętokrzyskiej w Kielcach (Obecnie Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy Jana Kochanowskiego) w 2004 r. Prace doktorską obronił w Akademii Świętokrzyskiej w 2007 r. Jest autorem kilkunastu publikacji naukowych, w tym monografii: *Postawy społeczno – polityczne duchowieństwa diecezji kieleckiej w latach 1864 – 1914*, Kielce 2008. Specjalizuje się w historii Kościoła katolickiego w XIX i XX wieku oraz okupacji niemieckiej w Polsce w okresie II wojny światowej.

Recenzja Albumu Popularnonaukowego „Michniów”

Pacyfikacja Michniowa 12 - 13 VII 1943 r. - niewielkiej wsi na Kielecczyźnie, której nazwa stała się symbolem 817 polskich wsi spacyfikowanych w czasie II wojny światowej, doczekała się już własnej monografii oraz kilku mniejszych publikacji popularnonaukowych różnej wartości. Wciąż jednak w sprawie pacyfikacji Michniowa przeprowadzonej przez niemieckie formacje policyjne, a zwłaszcza dziejów samej wsi i jej mieszkańców w czasie II wojny światowej nie powiedziano ostatniego słowa.

Przekonuje o tym Album „Michniów” przygotowany przez Ewę Kołomańską - pracownika Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie, poświęcony tragedii michniowskiej, który mam niewątpliwą przyjemność recenzować. Na uwagę zasługuje zarówno szata graficzna Albumu, jak też tekst przewodni. Warstwa graficzna Albumu, poprzez odpowiedni dobór zdjęć, przedstawia w formie migawek obrazy życia wsi przed II wojną światową, losy michniowian pod okupacją niemiecką, współpracę z ruchem oporu, zagładę wsi z 12-13 VII 1943 r. oraz życie mieszkańców po zagładzie. Kontynuacją tych obrazów jest szereg fotografii prezentujących uroczystości rocznicowe ku czci ofiar pacyfikacji oraz powstawanie Mauzoleum Martyrologii Wsi Polskich w Michniowie. Warto podkreślić, że część fotografii nie była dotąd publikowana. Zakres tematyki nie budzi większych zastrzeżeń. Wydaję się jednak że lepszym rozwiązaniem, co też poddaje pod rozwagę Autorki, byłoby pogrupowanie fotografii w bloki tematyczne, np.: Michniów w okresie przedwojennym, pacyfikacja, współpraca z ruchem oporu, dzięki czemu można uzyskać korzystniejszy efekt wizualny oraz jasność przekazu.

W recenzowanym tekście przewodnim dominują przede wszystkim znane już historykom ustalenia dotyczące sprawców i okoliczności przeprowadzenia pacyfikacji. Fakt ten nie powinien budzić żadnych zastrzeżeń bowiem celem pracy jest wszak popularyzacja wiedzy o wydarzeniach w Michniowie z 12 – 13 VII 1943 r. Temu też służy, będąca poniekąd odrębną częścią tekstu, przybliżona przez E. Kołomańską idea rozbudowy Mauzoleum.

W części zasadniczej Autorka wspomina o naradzie z 8 VII 1943 r. w Radomiu, dotyczącej ukarania wsi za pomoc partyzantom oraz rekonesansie hitlerowskich policjantów w Michniowie 11 VII 1943 r. Ponadto, na podstawie obficie cytowanych wspomnień i zeznań mieszkańców przed b. OKBZH w Kielcach, kreśli przerażający w swojej wymowie obraz dwóch dni zagłady Michniowa. Forma prezentacji wydarzeń zastosowana przez E. Kołomańską jest jaknajbardziej właściwa, a słowa ofiar lepiej niż suchy wykład trafią do Czytelnika. W dalszej części Autorka słusznie podkreśla działalność harcerzy z Szarych Szeregów, którzy jako pierwsi informowali społeczeństwo polskie i niemieckie o „bestialstwie dokonanym w Michniowie”, porównując tę zbrodnię do „Zbrodni Katyńskiej”.

Niewątpliwą zaletą analizowanego tekstu jest poruszony przez Autorkę, a często przemilczany, problem niezwykle trudnych popacyfikacyjnych i powojennych losów mieszkańców wielu dotkniętych pożogą wojenną wsi, w tym także Michniowa. Autorka w tym krótkim szkicu udowodniła na wybranych przykładach, że mimo wielkiej tragedii, jaka spotkała mieszkańców wsi, nie dali się oni pokonać hitlerowskiemu okupantowi, ale wbrew im wracali na zgliszcza, by dalej żyć. E. Kołomańska nie podjęła się niestety głębszej analizy motywów decyzji michniowian, co zresztą wykracza poza ramy niniejszej publikacji. Powroty niektórych rodzin do Michniowa po pacyfikacji oraz ściśle związana z taką decyzją uprawa pól były motywowane w głównej mierze czynnikami ekonomicznymi i problemem wyżywienia własnej rodziny. Nieobca była też zapewne powracającym, jakże żywa w mentalności chłopskiej, idea troski o „ojcowiznę”.

Autorka poruszyła również problem ostatecznej liczby zamordowanych mieszkańców Michniowa w dniach 12 – 13 VII 1943 r., udowadniając na podstawie własnych badań, że jest to liczba z całą pewnością wyższa niż przyjęte dotychczas 203 osoby. Biorąc pod uwagę ustalenia E. Kołomańskiej słuszny wydaje się postulat, by powrócić raz jeszcze do tej sprawy i poddać gruntownej analizie naukowej.

Analizowany tekst będący popularnonaukowym rysem przebiegu i okoliczności pacyfikacji Michniowa oraz prezentacją idei rozbudowy Mauzoleum spełnia swój cel i zasługuje na kolportaż. Potknięcia stylistyczne, mniejsze lub większe, nie rzutują na ostateczną ocenę pracy. Jestem przekonany, że Album „Michniów” przyczyni się do pogłębienia wiedzy o wydarzeniach w Michniowie zarówno w regionie świętokrzyskim, jak też w całym kraju.

Kielce, 18 maja 2010 r.
dr Tomasz Domański
IPN – KŚZpNP Oddział w Krakowie
Delegatura w Kielcach